

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií



Perspektivy vstupu Turecka do Európskej únie  
Český pohľad

Bakalárska práca

Vypracoval: Juraj Jurášek

Vedúci bakalárskej práce: Ing. Inna Čábelková PhD.

Praha 2013

## Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému „Perspektívy vstupu Turecka do Európskej únie – Český pohľad“ vypracoval samostatne. Všetku použitú literatúru, internetové zdroje a podkladový materiál uvádzam v priloženom zozname literatúry.

V Prahe dňa .....

Podpis študenta

## Pod'akovanie

Rád by som sa týmto poďakoval mojej vedúcej bakalárskej práce, paní Ing. Inne Čábelkovej, PhD. za odbornú pomoc a vedenie pri vypracovaní tejto bakalárskej práce. Veľká vďaka patrí Českému sociálněvědnímu dátovému archivu za poskytnutie dát, ktoré som vo svojej práci využil. Rovnako tak chcem poďakovať mojej rodine a priateľom, ktorí ma počas môjho štúdia podporovali.

# **OBSAH**

<b>Úvod</b>	1
<b>Zoznam skratiek</b>	2
<b>Teoretická časť</b>	3
<b>1. Vývoj Európskej únie, Turecka a ich vzájomných vzťahov</b>	3
1.1. Vznik Európskej únie a prehĺbovanie integrácie	3
1.1.1. Európa po 2.svetovej vojne	3
1.1.2. Rímske zmluvy a prijatie nových členov	4
1.1.3. Kolaps komunistických režimov a posledné rozširovanie	5
1.2. Turecko medzi východom a západom	7
1.2.1. Založenie tureckého štátu	7
1.2.2. Kemalizmus a európske korene tureckej identity	7
1.3. Formovanie spolupráce medzi Tureckom a západom	9
1.3.1. Turecko ako súčasť medzinárodných organizácií	9
1.3.2. Od žiadosti o členstvo po prístupové rokovania	10
<b>2. Sporné body vstupu Turecka do Európskej únie</b>	11
2.1. Euroázijské Turecko, jeho politika a hospodárstvo	11
2.1.1. Geografické fakty o Turecku	11
2.1.2. Politické prostredie a dodržiavanie ľudských práv	12
2.1.3. Ekonomická situácia	14
2.2. Cyprus, Kurdi a Arméni	15
2.2.1. Cyperská otázka	15
2.2.2. Kurdska menšina	17
2.2.3. Arménska genocída	19
<b>3. Turecká a európska spoločnosť</b>	20
3.1. Postoje tureckej verejnosti	20
3.2. Postoje Európanov	21
3.3. Čo na to Česi	22
3.3.1. Otázka tureckého členstva v českej spoločnosti	22
3.3.2. Politické strany, ich voliči a cieľ výskumu	24
3.3.3. Hypotézy	26

<b>Praktická časť</b>	27
<b>1. Cieľ práce a stanovenie hypotéz</b>	27
<b>2. Realizácia výskumu</b>	28
2.1. Výzkumná stratégia, techniky zbierania dát	28
2.2. Výber vzorky, prostredie výskumu	30
2.3. Analytické postupy a štatistická analýza	30
2.3.1. Sekundárna analýza dát	31
2.3.2. Štatistická analýza – ANOVA	35
2.4. Hodnotenie výskumu	37
<b>Záver</b>	39
<b>Použitá literatúra a zdroje</b>	42

## Úvod

Témou tejto bakalárskej práce je perspektíva vstupu Turecka do Európskej únie so zameraním na českú spoločnosť a jej názor na túto otázku. Pre túto tému som sa rozhodol, pretože problematika vstupu Turecka do Európskej únie sa tu vyskytuje už celé pol storočie. Od žiadosti Turecka o členstvo v Európskom hospodárskom spoločenstve v roku 1959 bolo učených niekoľko veľmi dôležitých krokov, ktoré napomáhajú Turecku otvoriť dvere do Európy. Otázkou však zostáva, či sa tak aj skutočne stane, pretože cesta, ktorú Turecko ešte musí prejsť, je plná prekážok.

V prvej kapitole sa budem zaoberať formovaním Európskej únie, aby sme získali prehľad kedy, kde a za akých okolností táto inštitúcia vznikla. Je dôležité si definovať, aké podmienky si kladie na kandidátske krajiny a čo im dokáže ponúknuť. Prírodzene nadviažem aj na Turecko a jeho históriu, hlavne na snahu integrovať sa do západných inštitúcií v druhej polovici 20. storočia. Záverom poukážem na vzťahy medzi Tureckom a Európskou úniou, na ich dlhú spoločnú cestu a hľadanie kompromisov.

Druhá kapitola bude zameraná na sporné otázky, ktoré bránia Turecku k hladkému prístúpeniu do Európskej únie. Jedná sa o najhlavnejšie kontroverzné oblasti, ako spor na ostrove Cyprus, kde už niekoľko desaťročí drží konflikt medzi národmi Turkov a Grékov na uzde Organizácia spojených národov. Kurdska menšina a s ňou úzko súvisiace dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd je rovnako trňom v oku Európskej únie a zásadne komplikuje turecké perspektívy na členstvo.

V tretej kapitole sa budeme zaoberať najdôležitejším prvkom, ktorým sú občania, pretože ich sa táto téma prírodzene dotýka najviac. Zhodnotíme názory Turkov a Európanov, s dôrazom na občanov Českej republiky a ich pohľad na Turecko a jeho prípadný vstup.

Cieľom mojej práce bude zistiť, ako sa ku vstupu Turecka do Európskej únie stavajú občania Českej republiky. Pokúsim sa zistiť, či ich vzdelanie, politická orientácia a vek majú nejaký vplyv na formovanie názoru k Turecku a jeho prípadnému členstvu v Európskej únii.

Hlavnými zdrojmi, z ktorých budem čerpať informácie, sú najmä pravidelné záverečné správy európskych inštitúcií o progrese Turecka a jeho napredovaní, názory Čechov si spracujem z uskutočnených výskumov Českého sociálnovedného archivu.

## **Zoznam skratiek**

AKP – Strana spravodlivosti a rozvoja  
CHP – Republikánska strana ľudová  
EHP - Európsky hospodársky priestor  
EHS – Európske hospodárske spoločenstvo  
EPIN – Sieť európskych politických inštitúcií  
ES - Európske spoločenstvo  
ESUO – Európske spoločenstvo uhlia a ocele  
EÚ – Európska únia  
EUCU - Colná únia Európskej únie  
Euratom – Európske spoločenstvo pre atómovú energiu  
JEA – Jednotný európsky akt  
MHP – Strana národnej akcie  
NATO – Severoatlantická aliancia  
OEEC – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj  
OSN – Organizácia spojených národov  
PKK – Strana kurdských pracujúcich  
RVHP – Rada vzájomnej hospodárskej pomoci  
SVE – Štáty strednej a východnej Európy  
TRNC – Severocyperská turecká republika

# **Teoretická časť**

## **1. Vývoj Európskej únie, Turecka a ich vzájomných vzťahov**

Európska únia je pevnou súčasťou vzájomných vzťahov štátov Európy už viac ako 50 rokov. V tejto úvodnej kapitole sa pozrieme na jej históriu, formovanie a zmeny, ktorými si za toto dlhé obdobie prešla. Zhodnotíme aj tureckú iniciatívu a snahu priblížiť sa k západnému svetu, a nakoniec si rozoberieme vzájomné vzťahy, ktoré Turecko a Európsku úniu doprevádzajú celé pol storočie.

### **1.1. Vznik Európskej únie a prehlbovanie integrácie**

#### **1.1.1. Európa po 2.svetovej vojne**

Počiatky Európskej únie (ďalej len EÚ) a európskej integrácie spatrujeme v období po druhej svetovej vojne. V roku 1945 bolo všetkým jasné, že niečo s Európou nie je v poriadku a v takomto stave nemôže ďalej fungovať. V Nemecku bola situácia najvážnejšia, avšak aj ostatné štáty západu mali svoje vnútorné politické, ekonomické problémy a prehlbujúci sa nacionalizmus. Klasické národné štáty už naďalej nedokázali udržať mier a stabilitu v regióne. Na východe sa moci chopili komunisti, ktorí verili, že kapitalizmus môže za obe svetové vojny a svoju komunistickú ideológiu vnútil Sovietsky zväz aj ďalším krajinám strednej a východnej Európy. Práve v tom bol západ zajedno – Spojené štáty a Veľká Británia odmietli sovietsku víziu sveta. Zlúčením nemeckých zón (americkej, francúzskej a britskej) z neho urobili základný kameň demokracie a slobody v Európe, protiváhu sovietskemu bloku, čo malo za následok stav, ktorý dnes poznáme pod názvom Studená vojna.

Prvými lastovičkami samotnej integrácie bolo ponúknutie americkej vládnej pomoci všetkým krajinám Európy „na západ od Uralu“, tzv. Maršalov plán a vznik Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu (ďalej len OEEC). Na východe zas bola vytvorená Rada vzájomnej hospodárskej pomoci (RVHP). OEEC umožnila vytvoriť otvorené podmienky pre ekonomickú integráciu a odstrániť bariéry v medzinárodnom obchode, najmä v obchode s USA, čo malo za následok rýchly hospodársky rast a oživenie ekonomík vo všetkých



zúčastnených štátoch. Nasledoval zrod ďalších medzivládnych inštitúcií, teda vznik Rady Európy a Medzinárodného súdu pre ľudské práva.

Prvým reálnym „federalistickým“ krokom bolo realizovanie tzv. Shumanovho plánu, teda vznik spoločného nemeckého a francúzskeho sektoru uhlia a ocele - Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ďalej len ESUO). Cieľom tohto plánu, ktorý vypracoval „otec európskej integrácie“ Jean Monnet bolo vytvorenie stabilného združenia, ktoré zabezpečí stabilitu, mier a vyrieši dlhotrvajúce nemecko – francúzske spory. K Nemecku a Francúzsku sa do ESUO neskôr pripojili tiež Belgicko, Luxembursko, Holandsko a Taliansko – vznikla tzv. „šestka“ – považovaná za hybnú silu európskej integrácie.

### **1.1.2 Rímske zmluvy a prijatie nových členov**

Úspech ESUO so sebou prinieslo ďalšiu motiváciu na prehĺbovanie integrácie v rámci Európy v širšom merítku. V Ríme sa v roku 1957 stretli ministri zahraničných vecí „šestky“, aby sa spoločne dohodli na podpise dvoch ďalších zmlúv. Išlo o vytvorenie Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (ďalej Euratom) a Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS). Ako uvádza portál Európskej únie, cieľom EHS bolo vytvorenie Európy bez hraníc, teda jednotný trh – voľný pohyb ľudí, tovaru, služieb, kapitálu (portál Európa, ©2013). V roku 1961 zažiadala o vstup do tohto spoločenstva Veľká Británia, aj napriek tomu, že sa od federálnej cesty v 50. rokoch dištancovala. Tento krok odštartoval dominový efekt, kedy štáty ako Írsko, Dánsko či Nórsko rýchlo nasledovali tento čin a pridružili sa k EHS v roku 1973 (okrem Nórska, ktorého občania to neskôr odmietli v referende) (Baldwin, 2008). Zvolením demokratických vlád v Španielsku, Grécku či Portugalsku si aj tieto tri krajiny zabezpečili voľnú cestu do EHS, a tak v roku 1981 a 1986 sa k tomuto združeniu pripojili. Ešte predtým sa však v roku 1965 ESUO, Euratom a EHS spojili do jedného celku dohodou o zlúčení, a tak sa všetky tri organizácie stali súčasťou EHS. Európsky parlament bol následne prvýkrát volený v roku 1979 (Baldwin, 2008). Priaznivé ekonomické podmienky a zlepšujúca sa hospodárska situácia mala v 80. rokoch stúpajúcu tendenciu, a práve preto sa začalo diskutovať o spoločnom vnútornom trhu. Začal sa formovať Európsky hospodársky priestor (EHP), ktorý bol predzvesťou prijatia nových členov do EHS. V roku 1987 vstúpil do platnosti Jednotný európsky akt (JEA), ktorý formuloval opatrenia pre vytvorenie jednotného trhu do roku 1992. Išlo o prekonanie fyzických, technických a daňových prekážok, ktoré spoločnému trhu bránili. JEA zvýšil právomoci Európskeho parlamentu a obmedzil

rozhodovanie na základe jednomyseľnosti (podporoval rozhodnutia schválené kvalifikovanou väčšinou).

### **1.1.3 Kolaps komunistických režimov a posledné rozširovanie**

Neustále prehlbujúce sa rozdiely v životnej úrovni západu a východu viedli v 80. rokoch k celej rade zmien. Sovietsky vodcovia si boli týchto rozdielov vedomí, avšak spočiatku marili akékoľvek úsilie o zmenu pomerov v jednotlivých štátoch východného bloku. Neschopnosť socialistického zriadenia postupne vytvorila podmienky na reformné procesy aj v samotnom Sovietskom zväze. Jednalo sa o perestrojku (protržné reformy) a glasnosť, teda politiku otvorenosti. Aj napriek týmto reformám sa postupný demokratický proces vo všetkých socialistických krajinách už nedal zastaviť. Tlak Moskvy slabol a v júni 1989 vidíme prvé náznaky revolúcie v Poľsku – odbor Solidarita prinútil komunistickú vládu vyhlásiť prvé slobodné voľby. Postupne sa začali ozývať hlasy aj v iných krajinách, od Maďarska, ktoré otvorilo hranice s Rakúskom, až po Československo nežnou revolúciou v novembri 1989. Zavrženie revolúcií nastalo 9. novembra, kedy sa berlínčania priblížili k berlínskemu múru, aby zničili symbol rozdelenej Európy. V roku 1990 boli už vo všetkých sovietskych satelitoch pri moci demokratické sily, Nemecko sa zjednotilo a Sovietsky zväz sa v roku 1991 rozpadol.

Zjednotením Nemecka sa však do popredia začali dostávať priepastné rozdiely medzi oboma jeho časťami, rovnako tak priepastné rozdiely medzi všetkými stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (ďalej len SVE), ktoré mali tiež záujem stať sa súčasťou tohto obrovského slobodného trhu, a teda pričleniť sa do EHS a Severoatlantickej aliancie (NATO). Spočiatku EHS nesúhlasila s okamžitým prijatím post – komunistických krajín, ale uzavrela s nimi niekoľko dohôd, ktoré urýchlili liberalizáciu obchodu medzi krajinami – išlo o zrušenie dovozného cla, ktorého zrušenie bolo plánované uskutočniť do roku 1994. Kodaňské kritériá sa stali signálom, že západ nepochybuje o pričlenení východných štátov a prvýkrát v histórii určila podmienky, na základe ktorých môžu k EÚ pristúpiť. Tieto podmienky sú mimo iné stále platné pre Chorvátsko a Turecko (Baldwin, 2008).

Samotné EHS prešlo začiatkom 90. rokov veľkou transformáciou, ktorá značne reformovala Rímske zmluvy – jednalo sa najmä o snahu spoločne spolupracovať na zahraničnej a bezpečnostnej politike, či justičných záležitostiach. Ustanovujú sa jasné pravidlá v budúcej menovej únii, ktorá má vstúpiť v účinnosť v roku 1999. Zmluva, ktorá bola podpísaná v Maastrichte v roku 1992 a do platnosti vstúpila 1. novembra 1993 zmenila aj

názov EHS na Európske spoločenstvo (ďalej len ES) (Portál Európa, ©2013). V roku 1995 dochádza k ďalšiemu rozšíreniu, do EÚ vstupujú Rakúsko, Švédsko a Fínsko (ECB, ©2013).

Súhlasným stanoviskom k prijatiu SVE do EÚ však politickí lídri začali čeliť novým problémom – bolo jasné, že súčasné inštitúcie nebudú kapacitne schopné pojať ďalších desať krajín a bola potreba uskutočniť reformy. Jedným z prvých krokov na zlepšenie kapacitnej úrovne stávajúcich inštitúcií bolo prijatie Amsterdamskej zmluvy, ktorá bola podpísaná v roku 1997. Zmluva v sebe zahrňuje snahu o väčšiu úlohu EÚ v sociálnej politike a zvýšenie moci európskeho parlamentu. Následná zmluva z Nice, ktorá mala prispôbiť inštitúcie EÚ novému rozšíreniu o desať kandidátskych krajín, skončila fiaskom. Predstavitelia vlád sa dlhodobo nedokázali dohodnúť. Aj keď finálne bola zmluva podpísaná vo februári 2001, kľúčové oblasti ostali nevyriešené – veľkosť a zloženie komisie, reforma pravidiel hlasovania Rady, či zväčšenie kvalifikovanej väčšiny pri hlasovaní v Rade ministrov (Baldwin, 2008). Každopádne aj tieto prekážky sa podarilo prekonať a už nič nebránilo kandidátskym krajinám stať sa plnoprávnymi členmi únie.

Rok 2004 so sebou priniesol historicky najväčšie rozšírenie EÚ. Do EÚ vstúpili Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Poľsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko a Slovinsko. Po dlhých šesťdesiatich rokoch sa týmto rozšírením definitívne končí rozdelenie Európy na východ a západ. Okrem týchto krajín vstúpili do EÚ aj Cyprus a Malta. Celkovo posledné rozšírenie prebehlo v roku 2007, kedy do EÚ vstúpili Bulharsko a Rumunsko, čím dovŕšili počet súčasných členov na 27 (Portál Európa, ©2013). V rovnakom roku, ako do EÚ vstupuje Rumunsko a Bulharsko, podpisuje únia novú zmluvu. Jedná sa o Lisabonskú zmluvu, ktorá upravuje všetky predchádzajúce zmluvy – ide o určitú formu ústavy pre EÚ – EÚ sa stáva právnickou osobou, zjednodušuje sa štruktúra EÚ, postavenie parlamentu sa posilňuje. Táto zmluva upravuje výlučné a spoločné právomoci členských štátov EÚ a má za úlohu zabezpečiť, aby sa EÚ stala demokratickejšou, transparentnejšou, so schopnosťou čeliť globálnym problémom (Portál Európa, ©2013).

## **1.2 Turecko medzi východom a západom**

### **1.2.1 Založenie tureckého štátu**

Moderná turecká republika vznikla po prvej svetovej vojne na troskách osmanskej ríše. Po vojenských víťazstvách Turkov v Anatólii bola uzavretá nová mierová zmluva v Lausanne (1923) medzi štátmi Dohody a Tureckom, kde si Turecko vyjednálo lepšie podmienky, teda najmä dosiahnutie úplnej suverenity. Pôvodná mierová zmluva s Osmanskou ríšou zo Sèvres (1920), ktorá pripravila Turkov o všetky bohaté provincie, bola passé. Medzi Tureckom a Gréckom došlo k výmene obyvateľstva, pravoslávny veriaci odišli do Grécka a grécky moslimovia boli premiestnení do Turecka. 29. októbra 1923 národné zhromaždenie vyhlásilo Tureckú republiku, ustanovilo Mustafu Kemala Atatürka prvým prezidentom a Ankara sa stala hlavným mestom štátu. Jednalo sa o prvé republikánske zriadenie v islamskom svete. Kalifát bol v marci 1924 zrušený, čo spôsobilo odsun osmanskej dynastie preč z Turecka a tým aj zrušenie jediného pojítka medzi Turkami a Kurdami, ktorí ako reakciu na tento čin začali s vytváraním nacionalistických hnutí. Ich hlavným cieľom bolo dosiahnutie autonómie, ktorú im zabezpečovala zmluva zo Sèvres. Povstanie, ktoré v roku 1925 rozpútali, bolo na základe nových zákonov a monopolu Republikánskej ľudovej strany (CHP) potlačené. Vodcovia povstania boli popravení a Kurdovia boli násilne premiestňovaní na západ krajiny. To umožnilo vláde pristúpiť k reformným procesom, známym ako kemalizmus (Pirický, 2006).

### **1.2.2 Kemalizmus a európske korene tureckej identity**

Kemalizmom označujeme súbor reforiem a princípov, ktoré formuloval Mustafa Kemal a na ktorých je založená ideológia Tureckej republiky. Tieto reformy sú všeobecné prijímané politickým spektrom, rovnako tak aj tureckou spoločnosťou a sú platné dodnes. Ide o akýsi špecifický pohľad na západnú civilizáciu, snaha o priblíženie a začlenie sa smerom k západu, inými slovami, zamietnutie predstáv o východe ako vzoru pre tureckú spoločnosť (Východom rozumieme všetko, čo nie je Európa) (Tunkrová a Šaradín, 2007). Tieto predstavy sú hlboko zaryté v tureckej spoločnosti a v tejto kapitole si predstavíme niektoré podniknuté kroky, ktoré Turecko priblížili k západu.

V prvom rade išlo o zmenšenie vplyvu náboženstva, ktorého potlačenie sa odohralo hneď po vzniku Tureckej republiky, teda v 20. rokoch 20. storočia. Vplyv náboženstva bol prelomený v mnohých smeroch – štát prevzal na seba náboženské majetky, zrušil cirkevné školy, zavrhol šárijské sudy a prevzal zákony podľa talianskeho a francúzskeho vzoru. Rovnako tak boli zrušené náboženské tituly, či do platnosti vstúpil zákaz nosenia náboženských odevov (nahradené „západnou“ normou obliekania – fez nahradený klobúkom). „*Aby člověk mohl získat právo být považován za Evropana (tedy civilizovaného člověka), musí nosit uniformu civilizace*“ (Hašim, 1992, s. 144). Zmeny nastali aj v medziľudských vzťahoch – bola zrušená polygamia, ženy dostali právo voliť (1934).

Ďalším reformným krokom smerom na západ bolo odstránenie väzieb s osmanskou minulosťou. Najväčším opatrením, ktoré odstrihlo Turecko od východného sveta, bola jazyková reforma. Turečtina bola očistená od perského a arabského lexikónu. Osmanské meranie času, islamský kalendár, metrický systém, prechod z arabského písma na písmo latinské – to všetko bolo konvertované na európske štandardy. Moslimský piatok prestal byť dňom odpočinku, stala sa ním nedeľa. Rovnako tak bola zavedená povinnosť pomenovať a označiť ulice a stretávame sa tu dokonca s povinnosťou, aby si každý občan zvolil priezvisko, súčasne zavedenou so zákonom o zrušení osmanských titulov ako paša, či bej. Alkohol prestáva byť pre moslimov zakázaný a bola povolená jeho produkcia a užívanie.

Všetky tieto uskutočnené reformy boli realizované s jediným cieľom - vyslať západnému svetu signál, že Turci náležia k Európe a Európanmi sa aj skutočne stanú. Tieto tvrdenia boli podporené aj mnohými štúdiami, ktoré dokazujú, že Turci majú brachycefálnu lebku a patria teda k európskej rase. Peyami Safa<sup>1</sup> vo svojich dielach apeloval na to, aby sa Turecko zaradilo do modernizačného procesu, ktorý ho priblíži k západu – kultúrnemu a civilizovanému – teda na tie miesta, kde mená Aristoteles, Platón, Ježiš či Caesar majú svoj význam. Utváranie „európskej mysle“ bolo založené práve na týchto menách, súvisiacich s tromi faktormi – rímskou sociálnou disciplínou, kresťanskou morálnou disciplínou a disciplínou gréckej inteligencie (Safa, 1993). Safa rozširuje pojem „Východu“ ako protikladu západnej civilizácie. Rozčleňuje ho na Ďaleký východ so zaostalou „ázijskou“ mentalitou a Blízky (islamský) východ, ktorý je stredomorskou civilizáciou a napomáhal zrodeniu modernej Európy. Ani samotné náboženstvo islám nie je antitezou kresťanstva, ale jeho dovŕšením, čím chce povedať, že Turci nie sú aziati, ale indoeurópania, ktorí založili

---

<sup>1</sup> Peyami Safa – turecký žurnalista a spisovateľ, zaoberajúci sa rozdielmi medzi východom (Ázia, Afrika) a západom (civilizovaný svet – Európa)

chetitskú či sumerskú civilizáciu, avšak vďaka historickému susedstvu a styku s ďalekým východom sa ich kultúra orientalizovala (Safa, 1993).

Kemalizáciou a westernizáciou sa teda Turecko vracia naspäť ku svojim pôvodným koreňom. Východ nie je prekážkou a má samozrejme aj svoje pozitívne stránky. Dôležité však bolo odstrániť z kultúry východu všetko to, čo bránilo civilizačnému pokroku s tým, že to, čo je dobré, je dôležité ponechať. Jedná sa hlavne o zvnútornený duševný klud človeka, tak typický pre východné kultúry spoločne so snahou o spojenie s individualistickým moderným pojatím človeka západného.

Pri snahe o zhodnotenie kemalizmu v tureckej spoločnosti medzi 20.-40. rokmi 20. storočia dochádzame k dvom protipólnym názorom. Na jednej strane je Turecko zobrazené ako úspešný vzor a potvrdenie platnosti všetkých teoretických očakávaní. Na druhej strane tu máme odporcov, ktorý chápu kemalizmus ako nedemokratický, patriarchálny a nanútený zhora, ktorý nerešpektuje historickú a kultúrnu stránku tureckého života. V každom prípade aj keď sa dnes ozývajú názory, že víťazstvo radikálnych islamistov vo voľbách je „pomsta“ všetkých odporcov, netreba zabúdať, že kemalizmus je už tak vrytý v myslí a živote tureckej spoločnosti, že názory odporcov už môžu tento stav prinajlepšom reformovať, ale určite nie zavrhnúť a poprieť (Tunkrová a Šaradín, 2007).

## **1.3 Formovanie spolupráce medzi Tureckom a Európskou Úniou**

### **1.3.1 Turecko ako súčasť medzinárodných organizácií**

Hneď po vzniku republiky v roku 1923 vidíme Turecké snahy o integráciu a príklon k západnému svetu. Od Ataturového kemalizmu až po zavedenie politického pluralizmu v roku 1945 Turecko dáva jasne najavo, že chce byť súčasťou Európy. V 50. rokoch víťazstvo demokratov vo voľbách a príchod studenej vojny nasmerovali Turecko smerom ku kapitalistickému západu. V roku 1945 je zakladajúcim členom OSN, v roku 1948 patrí k zakladajúcim členom OECD. V roku 1952 vstúpilo Turecko do NATO a vzápätí sa už zúčastňuje vo vojne v Kórey. Rovnako je členom Rady Európy, či G20.

### 1.3.2 Od žiadosti o členstvo po prístupové rokovania

Prvý oficiálny dokument podáva Turecko v roku 1959. Jedná sa o žiadosť o členstvo v EHS. Na tento dokument úzko naväzuje asociačná dohoda podpísaná v septembri 1963 v Ankare, kde sa definuje možnosť Turecka pristúpiť do európskeho spoločenstva ako „long-term goal“<sup>2</sup>, avšak vo svojej podstate mala rýdzo hospodársky charakter a zameriavala sa na vstup Turecka do colnej únie. Do platnosti vstúpila v roku 1964. Oficiálne však Turecko podalo prihlášku o členstvo do Európskeho spoločenstva až v roku 1987, avšak v tureckej politike zavládlo sklamanie, keďže jeho žiadosť bola odložená na prerokovanie na rok 1989, práve vtedy, keď v Európe končila studená vojna. Vzťahy sa zlepšili v roku 1996, kedy Turecko vstúpilo do Colnej únie (EUCU), avšak ďalšie rozčarovanie nastalo o rok neskôr, kedy bol na summite v Luxemburgu zahájený vstupný proces pre štáty východného bloku, avšak Turecko nedostalo ani status kandidátskej krajiny z dôvodu nesplnených kodaňských kritérií (Laně, 2002). Situácia sa mení v roku 1999 v Helsinkách, kedy Turecko oficiálne dostáva status kandidátskej krajiny na základe odporúčania európskej komisie (European Commission, ©1999). Turecko vyjadrilo veľké odhodlanie splniť Kodaňské kritéria a pokračovalo vo svojej krajine v reformách, ktoré boli potrebné k otvoreniu prístupových rokovaní. Od získania statusu kandidátskej krajiny prebehli v Turecku reformy tak veľkého rozsahu, že si ich krajina nepamätá od zavedenia politického pluralizmu v roku 1945. Prelomovým rokom sa stal rok 2004, kedy európska komisia odporúča začatie prístupových rokovaní s Tureckom, ktoré oficiálne začali 3. októbra 2005. Turecko sa zaviazalo splniť *acquis communautaire*<sup>3</sup>, teda všetkých 35 kapitol.

---

<sup>2</sup> Slovensky – dlhodobí cieľ

<sup>3</sup> Acquis communautaire – právny rad EÚ, kandidátske krajiny sú povinné splniť všetkých 31 kapitol (pri krajinách SVE, Bulharska a Rumunska. V prípade Turecka, Chorvátska, Islandu a Čiernej Hory bol právny rad rozdelený do 35 kapitol.

## 2. Sporné body vstupu Turecka do Európskej únie

Druhá kapitola mojej práce bude zameraná na oblasti, v ktorej Turecko stále vykazuje nedostatky, a vďaka ktorým sa jeho prístupové rokovania už niekoľko rokov preťahujú. Najprv sa však oboznámime s argumentami odporcov a faktami, ktoré Turecko z Európy psychologicky, ale aj fyzicky vylučujú. Práve geografická poloha tohto štátu je kontroverznou otázkou, rovnako ako jeho ekonomická situácia a zaostalosť v oblasti ľudských práv.

### 2.1. Euroázijské Turecko, jeho politika a hospodárstvo

#### 2.1.1. Geografické aspekty

Azda najväčším aspektom, ktorý je neustále vznášaný na podporu negatívneho stanoviska k vstupu Turecka do Európskej únie je práve jeho poloha. Prevažná časť Turecka sa nachádza na ázijskom kontinente (zhruba 97%). Ostatné 3% európskej časti sa nachádzajú na území juhovýchodnej Thrákie a od ázijského, kontinentálneho Turecka ho oddeľujú úžiny Bospor a Dardanely (Laně, 2002). Krajina, ktorá plánuje byť členom EÚ by mala fyzicky patriť na európsky kontinent v rámci jeho hraníc, definovaných od Atlantiku po Ural. Zatiaľ všetky krajiny, ktoré sa uchádzali o vstup do EÚ, sa nachádzali v Európe, s výnimkou Maroka v roku 1987, ktoré bolo na základe polohy v Afrike odmietnuté. V zmluvách prijatých EÚ sa používa termín „európsky štát“, ako prerekvizita pre členstvo v EÚ (Bogdani, 2011). V Lisabonskej zmluve je uvedené, že každý európsky štát, ktorý rešpektuje demokratické princípy, môže žiadať o členstvo v EÚ. Pojem „európsky“ v sebe podľa európskej komisie zahrňuje geografické, historické a kultúrne prvky (European Commission, 2006). Tento geografický fakt je častokrát opakovaný aj vrcholovými politikmi štátov EÚ. V roku 2007 sa francúzsky prezident vyjadril: *„Chcem povedať, že Európa si musí určiť svoje hranice. Nie všetky krajiny majú predpoklady stať sa súčasťou Európy, počínajúc Tureckom, ktoré nemá v EÚ svoje miesto. Rozširovanie Európy bez limitov ohrozuje zničenie európskej politickej únie, a to nemôžem akceptovať“* (Sarkozy, 2007).

Na druhej strane sú predkladané argumenty zástancov, ktorí tvrdia, že táto geografická bariéra bola prekonaná, keď bolo Turecko akceptované ako kandidátska krajina. Navyac, do EÚ patria aj teritória, ktoré sú mimo európsky kontinent (španielske kanárske ostrovy v Atlantickom oceáne, holandské Antilly v Karibiku, či prípadne francúzske teritória ako



Martinique či Guadeloupe a iné) a štáty ako Malta a Cyprus, ktoré sú na jeho rozhraní (Bogdani, 2011).

Obrázok 1 – Turecko na mape:



Zdroj: <http://ed101.bu.edu/StudentDoc/Archives/ED101sp09/amwoog/Fun%20Facts.html> [online]. [cit. 2013-06-25].

### 2.1.2. Politická prostredie a dodržiavanie ľudských práv

Napriek značnému pokroku o zlepšenie politickej situácie v Turecku za posledné pol storočie a zavedení pluralitného demokratického systému, Turecko stále zaostáva v mnohých aspektoch politického života. Európska komisia sa vo svojich vyjadreniach z posledných rokov zmiňuje, že od začatia prístupových rokovaní v roku 2005 sa zlepšenie politického prostredia spomalilo. Z politického hľadiska sa jedná najmä o oblasť armády. EÚ vyjadrila nadšenie z toho, že turecká armáda je založená na svetkom princípe a vytratil sa z nej duch náboženstva, avšak stále je značne cítiť jej nacionalistickú tendenciu. Okrem toho je vo veľkej miere spolitizovaná a s vysokou mierou korupcie.

Čo sa týka oblasti ľudských práv, Turecko urobilo veľký krok vpred. Strana spravodlivosti a rozvoja (AKP) učinila za posledné roky niekoľko reforiem. Trest smrti bol zrušený, mučenie väzňov sa stalo zakázaným a došlo k zlepšeniu práv žien a ochrany detí.

Avšak každoročný dokument britského ministerstva zahraničných vecí z roku 2009 vo svojom vyhlásení uvádza, že sa progres Turecka v tejto oblasti spomalil aj napriek zavedeným reformám, naviac reálne uplatnenie týchto legislatívnych procesov v praxi má stále svoje nedostatky (UK Foreign and Commonwealth Office, 2009).

Jednou z najväčších oblastí, kde v Turecku stále dochádza k diskriminácii, je náboženstvo. Potenciál zväčšujúcej sa diskriminácie je podľa európskej komisie najzreteľnejší v tom, že v občianskom preukaze sa stále nachádza kolónka pre náboženstvo (European Commission, 2009).

Vo väčšej miere sa otázkami ľudských práv zaoberala Mirela Bogdani vo svojom diele Turkey and the dilemma of EU accession. Ako uvádza, minoritné náboženstvá (kresťania, nesunitští moslimovia, aleviti) stále hlásia zneužívanie a obmedzovanie svojich práv, hlavne v majetkovej oblasti a vzdelávaní, kde sa potýkajú s inými podmienkami, aké má moslimské obyvateľstvo. Rozširujúce sa obavy majú z toho, že ich akty spojené s uctievaním boha sú monitorované bezpečnostnými agentúrami krajiny. Okrem toho, v posledných rokoch došlo aj k niekoľkým nábožensky motivovaným vraždám. Mediálne známy sa stal prípad popravy troch kresťanov v apríli 2007. S náboženstvom sú v rôznych oblastiach spoločenského života obmedzované aj etnické a rasové minority, či prípadne homosexuálne orientovaní ľudia.

Ďalším aspektom so značnými nedostatkami, nad ktorými sa Mirela Bogdani pozastavuje, sú práva žien. Práve tie predstavujú pre Turecko výzvu, ako zlepšiť svoje postavenie v očiach západných spoločností. V medzinárodnom merítku obstálo Turecko na 105.mieste spomedzi 115.krajín. V politike sa ženy vyskytujú minimálne, v pracovnej sfére nemajú ženy rovnaké postavenie ako muži a ich zapojenie medzi ekonomicky aktívne obyvateľstvo je minimálne. Prístup žien k vzdelaniu je komplikovaný, v tomto smere obstálo Turecko celkovo najhoršie spomedzi všetkých krajín EÚ a OECD. V sexuálnej oblasti je polygamia pevne zakorená v tureckej spoločnosti a môžeme povedať, že v praxi sa stále vyskytuje patriarchát. Ten je doprevádzaný rozšíreným domácim násilím páchaným na ženách, v extrémoch končiaci vraždami cti. Európska komisia je značne znepokojená s touto situáciou a žiada Turecko o razantnejšie riešenie tejto otázky. Problém tkvie v tom, že ani samotné turecké ženy si nie sú vedomé svojich práv, respektíve, že by im nejaké práva mali byť priznané. Tým pádom sa teda nevedia ani účinne brániť.

V zásade však najkomplikovanejšou a najhoršou oblasťou zostáva sloboda slova a prejavu. Turecký právny systém stále plne nezabezpečuje slobodu prejavu v takom rozsahu,

ako ju zabezpečuje EÚ. V snahe priblížiť sa európskym štandardom schválilo Turecko v roku 2005 nový trestný zákoník. Kontroverznou časťou bol tzv. článok 301, teda zákon o „hanobení tureckosti“. V posledných rokoch dochádzalo práve na základe tejto právnej normy k mnohým prípadom, kedy boli zadržaní a mučení novinári, akademici či iní intelektuáli. Na nátlak EÚ bol tento článok v roku 2008 reformovaný.

Rovnako ako aj v žurnalistike, aj vo svete internetu dochádza v Turecku k mnohým obmedzeniam. Súdne a administratívne rozhodnutia v posledných rokoch niekoľkokrát zablokovali webové stránky s rôznym obsahom, a ako uzatvára Mirela Bogdani, ani najväčšie internetové servery, ako YouTube, sa nevyhli blokácii (od mája 2008 do októbra 2010). Na súdoch sa naďalej prejednávajú prípady Facebooku, Googlu a iných stránok (Bogdani, 2011).

### **2.1.3. Ekonomická situácia Turecka**

V 60. rokoch a následne 80. rokoch 20. storočia sa v Turecku uskutočnila celá rada reforiem, vďaka ktorej sa z agrárnej krajiny stala industrializovaná, exportne orientovaná krajina s centralizovaným kapitálom (aj keď podiel poľnohospodárstva na HDP krajiny stále tvorí 9,6% HDP). Neskoršie liberalizovanie tržných vzťahov otvorilo dovtedy pomerne uzavretú tureckú ekonomiku svetu. V 90. rokoch sa otvorili hranice s balkánskymi krajinami, kde sa rozvíjal medzinárodný obchod a kde Turecko ako hlavnú komoditu ponúkalo textilné výrobky. V súčasnosti je Turecko podľa údajov Svetovej banky 17. najväčšou ekonomikou sveta a najväčšou ekonomikou Blízkeho východu. Ekonomika je exportne zameraná, až 48,7% HDP predstavuje zahraničný obchod. Hospodárstvo sa naďalej rozvíja a v súčasnosti zažíva nevídaný „boom“, hlavne v oblasti textilných výrobkov, motorových vozidiel, elektroniky či lodí – a to najmä v súkromnom sektore. Štát si stále však udržiava svoje postavenie v oblasti telekomunikácií, doprave či bankovníctve. Čo sa týka služieb, Turecko tradične čerpá z výhodnej polohy, veľmi rozvinutý je cestovný ruch a hoteliérstvo. Aj v súčasnej komplikovanej situácii spôsobenej krízou sa očakáva, že turecký HDP vzrastie v roku 2013 o 4% (MZV ČR, ©2013).

Aj napriek týmto pozitívnym číslam a zjavnému hospodárskemu pokroku Turecka je však táto krajina nerovnomerne rozvinutá. Ako uvádza Inštitút pre európsku politiku Europeum, európska západná časť, prípadne centrálné územie je dobre rozvinuté, avšak juhovýchod a východ krajiny je značne zaostalý. Nezamestnanosť sa v roku 2012 pohybovala na úrovni 9,6%. Problémom je aj inflácia a zahraničný dlh. V 90. rokoch bola dokonca na

úrovni 80% ročne. Ešte do roku 2011 sa pohybovala na 11%, v súčasnosti sa ju podarilo znížiť na 6,2%, čo bol aj hlavný cieľ centrálnej banky. Zahraničný dlh sa koncom 90.rokov pohyboval na úrovni 111,2 miliardy dolárov, čo nesmierne zaťažuje tureckú ekonomiku (Europeum, ©2010-2011).

EÚ detailne sleduje vývoj tureckej ekonomiky a každoročne pri svojich hodnotiacich správach reflektuje ekonomický vývoj Turecka. Hodnotiaca komisia za posledné roky priznáva, že Turecko urobilo značný pokrok v hospodárskej oblasti a najväčšie odvetvia tureckej ekonomiky už sú ako tak schopné obstáť v konkurencii EÚ v rámci colnej únie. Avšak proces vývoja ekonomiky ešte stále EÚ nevidí ako dostačujúci pre vstup. Turecku je vytýkaná obrovská inflácia v posledných dekádach, rovnako tak aj značné zasahovanie štátu do ekonomického chodu krajiny, prípadne priama účasť vo väčšine kľúčových odvetví. Regionálne rozdiely medzi vyspelejším západom a zaostalým východom sú tak veľké, že urobiť z východnej časti Turecka konkurencie schopnú oblasť by bolo obrovskou záťažou pre európsky rozpočet a európskych daňových poplatníkov. Navyiac, Turecko má jednu z najväčších populácií v Európe, a tak sa po prípadnom vstupe očakávajú obrovské migračné vlny smerom do súčasných členských štátov, čo môže mať nepredvídateľné socioekonomické dôsledky. Spomína sa názor, že vymierajúca populácia v Európe potrebuje mladú a lacnú pracovnú silu, ktorú Turecko ponúka, avšak v súčasnej hospodárskej situácii v eurozóne a vzrastajúcej nezamestnanosti prevládajú v tomto prípade nevýhody nad výhodami (Bogdani, 2011).

## **2.2. Cyprus, Kurdi, Arméni**

### **2.2.1. Cyperská otázka**

Pravdepodobne najdiskutovanejšou z ôsmich nedoriešených prístupových kapitol, ktoré sťažujú Turecku cestu do EÚ je problém jeho vzťahov s Cyplom. Táto otázka je kontroverznou už vyše 50 rokov. Začiatok sporov vidíme v roku 1960, kedy Cyprus získal nezávislosť od Spojeného kráľovstva. O tri roky neskôr vypukli násilné strety medzi dvoma etnickými skupinami žijúcimi na ostrove – cyperskými Grékmi a Turkami (Euractiv, ©2003-2013). USA a Spojené kráľovstvo sa snažili túto nebezpečnú otázku behom studenej vojny čo najskôr vyriešiť, keďže obe krajiny, Turecko a Grécko, boli členmi NATO a tento spor mohol

ich vzťahy výrazne zhoršiť. Jednania však končili neúspechom. V roku 1964 boli na ostrove rozmiestnené jednotky OSN, ktoré udržali konflikt na uzde. Vypracovaný Achesonov plán, podľa ktorého by sa Cyprus stal súčasťou Grécka a Turecko by dostalo grécky ostrov Kasstellorizon, neprešiel. Po gréckom prevrate v roku 1974, kedy došlo k pádu vojenského režimu v Grécku, nastoleniu demokracie a následnej tureckej intervencii sa stretli obe strany na viedenských jednaniach, kde pod patronátom OSN dospeli k dohode o presune obyvateľstva zo severu na juh a opačne, čím defacto vznikli na ostrove dve etnické zóny – juh bol obývaný grékmi, sever Turkami (Tunkrová a Šaradín, 2007). V roku 1983 bola vyhlásená Severocyperská turecká republika (TRNC) ako odpoveď na grécky pokus o uchopenie moci, avšak bola uznaná len Ankarou. Ani návrh rámcovej dohody Pereza de Cuellara<sup>4</sup> na vytvorenie spravodlivej federatívnej republiky nedopadol úspešne. Najvýraznejšie sa ľady prelomili na začiatku 21.storočia. V decembri 2001 sa obe strany zastupované Turkom Denktasom a Grékom Cleridesom stretli pri jednom stole a rozhodli sa cyperskú otázku znova otvoriť. Rovnako tak OSN bola časovo tlačaná k vytvoreniu komplexného plánu, keďže sa blížil rok 2004 a tým aj vstup gréckej časti Cypru do EÚ. Výsledkom bol historicky zatiaľ najkomplexnejší a najdetailnejší návrh, známy ako Annanov plán. Zahrňoval v sebe všetky princípy a míľniky, ktoré sa dohodli na predchádzajúcich jednaniach. Obidve strany sa dohodli, že 24.apríla predložia konečný plán k referendu pre obe cyperské komunity. Plán však odmietla väčšina Grékov, zatiaľ čo Turci sa vyjadrili kladne. Annanov plán v sebe zahrňoval bi-zonálnu voľnú federáciu, ako výsledok jediného možného a prirodzeného riešenia cyperskej otázky. Túto možnosť podporovala väčšina tureckej politickej špičky, avšak v prípade, že to nebude možné, podporujú „dvoj-štátne“ riešenie, teda trvalé rozdelenie (Tunkrová a Šaradín, 2007).

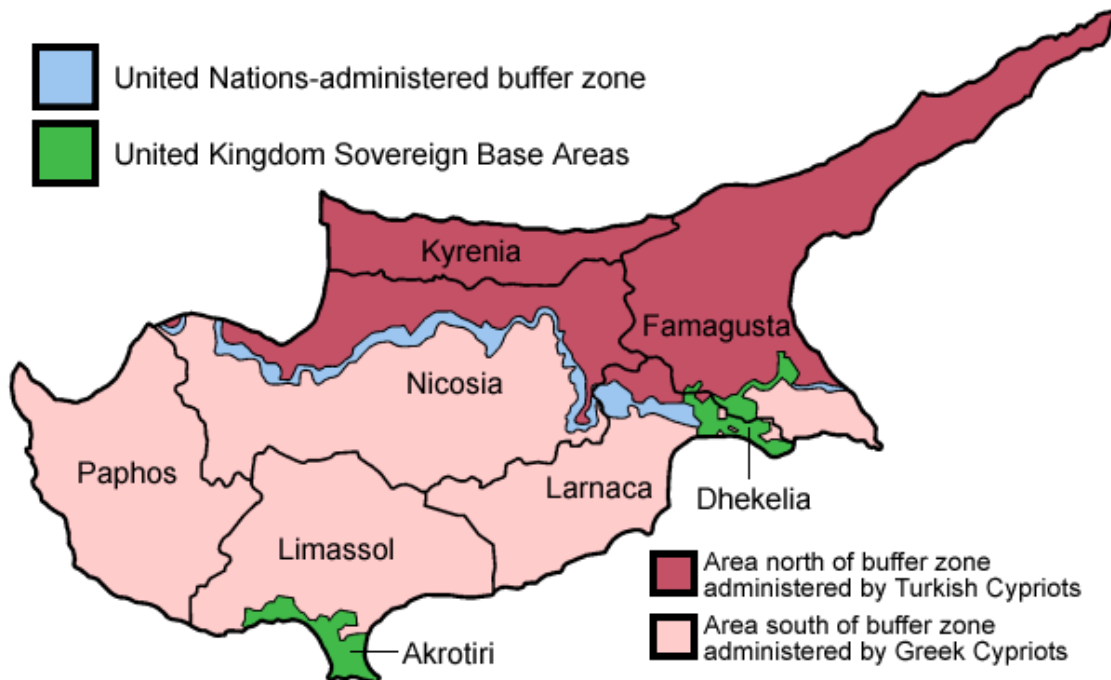
Každopádne, aj napriek tomu, že grécka komunita odmietla takéto štátoprávne usporiadanie a odmietla snahu Turkov spolupracovať, vstúpila grécka časť ostrova Cyprus do EÚ a turecká časť ostala „mimo“. Európska únia ako jednu zo svojích hlavných požiadaviek voči Turecku prezentuje vzťah medzi Tureckom a gréckou časťou ostrova, ktorú Turecko neuznáva. Kľúčovým krokom sa má stať uznanie Cyperskej republiky zo strany Turecka ako štátu EÚ, otvoriť pre ňu svoje prístavy a letiská. Pokračovanie prístupových rokovaní stojí a padá na tejto otázke, a pokiaľ Ankara v parlamente neratifikuje doplňujúci protokol (tzv. Ankarský protokol), nie je možné v rokovaní pokračovať a žiadna z ďalších ôsmich kapitol nebude otvorená (Portál Európa, ©2013). Navyiac, v polovici roku 2012 Turecko

---

<sup>4</sup> Javier Pérez de Cuéllar Guerra – peruánsky diplomat, v rokoch 1982 až 1991 5.generálny tajomník OSN.

zmrazilo svoje vzťahy s Radou EÚ, ktorej v druhej polovici roku 2012 predsedal práve Cyprus (European Commission, 2012).

Obrázok 2 – rozdelený ostrov Cyprus:



Zdroj: [http://thirdculturefamily.com/wpcontent/uploads/2013/05/Cyprus\\_districts\\_named.png](http://thirdculturefamily.com/wpcontent/uploads/2013/05/Cyprus_districts_named.png)  
[online]. [cit. 2013-06-25].

### 2.2.2. Kurdská menšina

Deficity kodaňských kritérií, ktoré má Turecko naplniť, sa zreteľne prejavujú aj v prípade otázky ľudských práv a národnostných menšín, špeciálne Kurdov.<sup>5</sup> V Turecku boli dlhodobo uznávané iba tri národnostné menšiny, ktoré sú definované na náboženskom základe – ortodoxní Gréci, Arméni a Židia. Tieto národnostné menšiny boli oficiálne uznané v mierovej zmluve z Lausanne v novej Tureckej republike, ktorá vznikla na troskách Osmanskej ríše a táto zmluva zaväzuje ochraňovať spomínané menšiny. Na druhej strane boli všetci moslimovia bez rozdielu považovaní za Sunnitov, bez priznania nejakej autonómie. Po vzniku republiky sa stala ideologickým dogmatom doktrína, ktorá určovala etnicky jednotný turecký národ. Republika na čele s Atatürkcom tak pochovala nádeje Kurdov na odčlenenie

<sup>5</sup> Kurdi – etnikum žijúce na juhozápade Turecka, v Sýrii, Arménsku, Iráne a Iraku. V Turecku tvoria až 20% populácie krajiny.

Anatólie, rovnako tak akúkoľvek snahu o autonómiu a uznanie vlastného národa či národnostnej menšiny. Rovnako tak Turecko odmietlo jazyk a kultúru tohto etnika. V 80. rokoch 20. storočia bol vedený boj za oslobodenie Kurdov na čele so Stranou kurdských pracujúcich (PKK). V 90. rokoch sa konflikt rozšíril po celej krajine, avšak so zatknutím predáka Öcalana bol kurdský separatizmus ochromený (Siegl, 2007).

Každopádne odkedy Turecko získalo status kandidátskej krajiny EÚ v roku 1999, ľudské práva Kurdov sa zlepšili. Kurdi boli uznaní národnostnou menšinou, získali politické, jazykové a kultúrne práva. Čo sa týka masmédií, začali vychádzať kurdské noviny, vysielanie započalo rádio a od roku 2008 majú Kurdi aj vlastnú televíziu, ktorá vysielala v kurdskom jazyku. Zaujímavosťou je aj to, že od roku 2009 turecká vláda povolila preklad Koránu do kurdštiny. Avšak čo sa týka štátnej správy a oficiálnej korešpondencie, kurdský jazyk v tejto oblasti stále nie je povolený (Bogdani, 2011).

Problémom však nebýva len postoj Turecka. Samotná kurdská menšina má medzi sebou hnutia a strany, ako napríklad Stranu kurdských pracujúcich (PKK), ktorá častokrát používa teroristické metódy, vrátane zabíjania civilistov. Jej hlavným cieľom je vytvorenie samostatného kurdského štátu. Aj samotná EÚ žiada od Turecka pre Kurdov autonómiu, a ako predobraz poskytuje iracký príklad, kde už Kurdi autonómiu majú, na základe čoho je toto územie stabilné a prosperujúce (Placák, 2013).

Obrázok 3 – kurdské osídlenie:



Zdroj: <http://bahareiran.files.wordpress.com/2011/08/kurdistan-map.gif>

[online]. [cit. 2013-06-25].

### 2.2.3. Arménsky masaker

Aj napriek tomu, že arménska genocída nie je súčasťou kodaňských kritérií pre vstup do EÚ, vyvoláva rozpolupné a kontroverzné otázky. Samotná EÚ túto otázku veľmi vo svojich prístupových rokovaniach nerozoberá a necháva históriu na pleciach Turecka. Avšak tento masaker stále rezonuje ako nevyslovená otázka aj v samotnej EÚ, prípadne jej členských štátov. Francúzsky prezident Nicolas Sarkozy sa v období rokov 2007 až 2012 prejavil ako veľký kritik vstupu Turecka do EÚ. Okrem iného kritizoval Turkov za popieranie tejto genocídy a vyzval ich, aby uznali svoju vinu a zmierili sa s Arménmi ešte pred skončením jeho mandátu v roku 2012. Ak tak neučinia, Sarkozy hodlá zvážiť predloženie návrhu zákona, v ktorom bude popieranie tejto genocídy, rovnako ako holocaustu, považované za trestný čin (Euractiv, ©2004-2013).

Rovnako ako Kurdi, aj Arméni očakávali, že po Ruskom víťazstve v 1.svetovej vojne sa im podarí vytvoriť vo východnej Anatólii svoj vlastný štát. Mnoho Arménov žijúcich v Osmanskej ríši dezertovalo na stranu Rusov. Na základe týchto skutočností došlo hlavne zo strany mladoturkov<sup>6</sup> k násilnej deportácii Arménov do Sýrskej púšte. Toto presídlenie bolo uskutočňované mimoriadne brutálne, hraničiace s genocídou. Arménska strana dokladuje, že pri presídľovaní v období rokov 1915 – 1916 prišlo o život na dva milióny Arménov. Turecká strana na druhej strane odmieta vyjadrenie Arménov, že išlo o genocídu, rovnako tak sa odlišuje v číslach – prípušta „iba“ 300 000 až 500 000 zabitých Arménov (Euroskop, ©2005-2013). Gabriel Pirický vo svojej knihe Turecko uvádza, že najpravdepodobnejšie zahynulo okolo 800 000 Arménov (Pirický, 2006).

---

<sup>6</sup> Mladoturci – politické hnutie v osmanskom Turecku siahajúce až do 70.rokov 19.storočia s cieľom presadiť politické reformy



### **3. Turecká, európska a česká spoločnosť**

Tretia a zároveň záverečná kapitola teoretickej časti bude skúmať názory bežných Turkov, Európanov, no najmä Čechov a ich postoje na túto problematiku. Pozrieme sa na to, na akej úrovni sú sympatie Turkov k EÚ, Európanov k Turkom a ako sa na to celé pozerajú Česi, u ktorých táto otázka zatiaľ nebola vo väčšej miere diskutovaná.

#### **3.1. Postoje tureckej verejnosti**

Prieskum verejnej mienky, vykonaný Nadáciou pre turecké ekonomické a sociálne štúdia (TESEV) v roku 2002 odhalil niekoľko dôležitých faktov o tureckej spoločnosti a ich názorom na vstup ich krajiny do EÚ. Tento prieskum chcel ozrejmiť postoj Turkov k EÚ a ich očakávaní pri prípadnom vstupe do EÚ. Najdôležitejšou oblasťou bola samozrejme otázka, ako by hlasovali Turci pri hypotetickom referende o vstup do EÚ – väčšina, až 60% opýtaných sa vyjadrila kladne, 30% záporne. Tento prieskum však poukázal ešte na jeden fakt – miera pozitívnych odpovedí za posledné roky klesá a Turci sa stávajú k vstupu negatívnejšie. V návaznosti na túto otázku nasledovala ďalšia – ako sa zmenil tento postoj za posledný rok. Prieskum zistil, že až 40% respondentov odpovedalo, že sa ich postoj zmenil k horšiemu. Dôvody môžu byť rôzne, pravdepodobne to môže byť ovplyvnené nemalými finančnými prostriedkami, ktoré Turecko muselo vynaložiť na to, aby sa zlepšilo v oblastiach, ktoré vyžadujú kodaňské kritéria. Ďalšou z možností je anti-únijná kampaň, vedená jednou z politických strán, ktorá mohla na časť obyvateľstva zapôsobiť. Prieskum rovnako ukázal, že Turecko nie je v euroskepticizme výnimkou. Mnoho kandidátskych krajín v minulosti sa k EÚ začalo stavať skepticky, a to hlavne v období podania prihlášky, respektíve tesne po tom. EÚ začína automaticky a logicky vyvíjať na kandidátske krajiny tlak, aby plnili kritéria, ku ktorým sa zaviazali. V prípade Turecka sa navyše jedná o sporné a veľmi citlivé oblasti, ktoré už sami o sebe vyvolávajú medzi Turkami rozpolupné názory. Okrem toho, Turecko je z kandidátskych krajín najrozpolupnejšou krajinou, a neustále posúvanie termínov a sľuby či európskych a koniec koncov aj tureckých politikov ostávajú nenaplnené. Práve preto dáva tureckej verejnosti táto otázka pocit štátneho projektu. Samotná únia má v dnešnej dobe omnoho viac nadnárodný charakter, ako tomu bolo v minulosti. Tým od súčasných, ale aj kandidátskych krajín vyžaduje prispôsobenie sa ich ekonomik Bruselu. Nároky na vstup sú omnoho väčšie ako v minulosti, je potreba zosúladiť

legislatívny a právny rád v mnohých oblastiach spoločenského života, rovnako tak aj redefinovať samotnú suverenitu daného štátu. Práve preto mnoho Turkov (aj keď väčšina sa k prístupu stále stavia kladne) má pocit, že EÚ svojimi požiadavkami na vstup a v konečnom dôsledku aj v prípade plného členstva, podryva suverenitu štátu, inštitúciu republiky a narušuje národné vedomie. Prieskum ukázal, že najviac odporcov vstupu má strana Republikánska strana ľudová (CHP), sčasti aj nacionalistická Strana národnej akcie (MHP) (Tunkrová a Šaradín, 2007).

Ako najväčšou prekážkou medzi názormi verejnosti a skutočnou situáciou sa javí problém komunikácie. Spoločnosť nie je dostatočne informovaná o postupoch a napredovaní ich krajiny. Občania však reflektujú ochotu a túžbu o väčšej informovanosti v tejto problematike. Len 4% opýtaných sa vyjadrilo, že nechcú o problematike vstupu Turecka do EÚ nič vedieť. Väčšina, až 73% obyvateľov, čerpá informácie z televízie, novín a debát s priateľmi, práve preto by sa mala vláda zamerať práve na tento zdroj a robiť všetko preto, aby informovanosť tureckých obyvateľov bola na najvyššej možnej úrovni. (Tunkrová a Šaradín, 2007).

### **3.2. Postoje Európanov**

Názormi Európanov a ich postojom k Turecku sa podrobnejšie zaoberala Európska sieť politických inštitúcií (EPIN). Podľa jej prieskumu, ktorý uskutočnila v roku 2007, dospela k záveru, že občania EÚ neodmietajú razantne budúce rozšírenie únie. Čo sa týka krajín bývalej Juhoslávie, v tejto oblasti sú ich názory rôznorodé. V otázke Turecka však jednoznačne prevažuje negatívne stanovisko k budúcemu rozšíreniu o túto krajinu. Hlavné zdroje informovanosti vychádzajú podľa prieskumu z médií a politikov, teda informovanosť o Turecku je európskej verejnosti predkladaná prostredníctvom týchto dvoch kanálov.

Aj medzi občanmi, ktorí si neželajú vstup Turecka do EÚ pozorujeme delenie na niekoľko skupín, na základe ktorých odôvodňujú svoje stanoviská. Prvá skupina je zastúpená občanmi s utilitaristickým pohľadom, inými slovami, zvažujú zisky a straty prípadného členstva Turecka v EÚ. Do druhej kategórie patria občania, ktorí sa pozerajú na členstvo Turecka pohľadom identity – to znamená, že sa zaoberajú tým, či je Turecko z geopolitického hľadiska súčasťou Európy, a to aj z kultúrneho a historického aspektu. Tretiu skupinu zastupujú občania, ktorí sa pozerajú na vstup post-národným pohľadom – vyzdvihujú európske hodnoty a ľudské práva v kontraste s Tureckom. Medzi obavami prípadného vstupu

prevládajú v európskej spoločnosti hlavne rozdiely v kultúrnej a politickej oblasti, zastúpené islámom a nedostatkom demokracie. Obrovská populácia, ktorou Turecko disponuje sa tiež stáva jednou z veľkých obáv prípadných imigračných vln (EPIN, 2007).

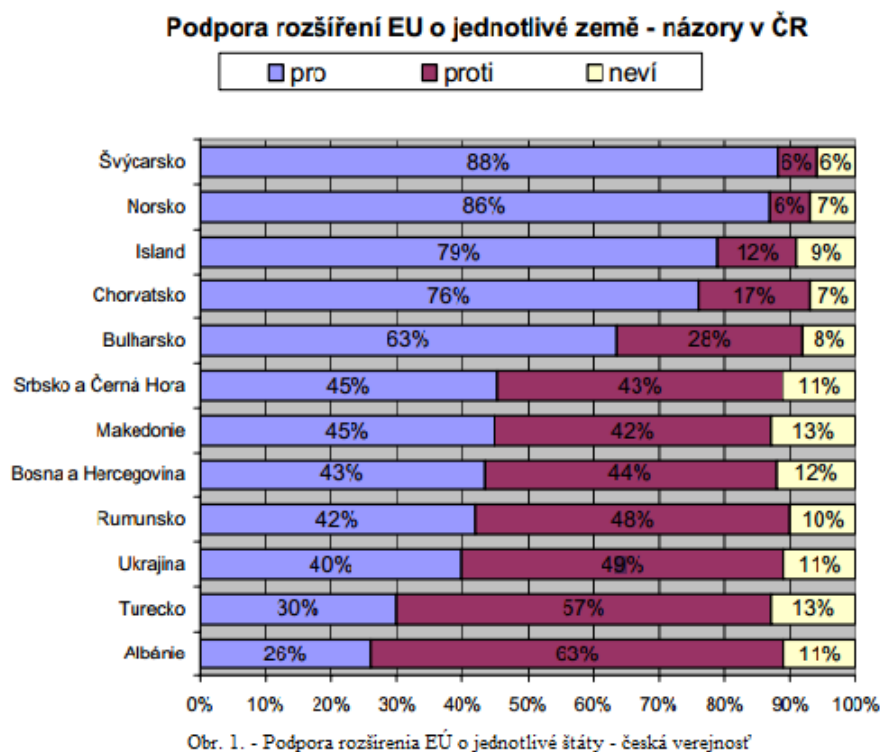
Problémom, ktorí sa v európskej spoločnosti začína objavovať, je priepasť medzi názormi národných vlád a prístupom verejnosti. Európska únia sa snaží počas celého obdobia nájsť spoločne s Tureckom riešenia ako odstrániť deficity, ktoré mu k členstvu chýbajú, avšak môže v budúcnosti naraziť na prípadné referendá v jednotlivých členských štátoch, v ktorých sa občania s vysokou pravdepodobnosťou vyjadria záporne k vstupu Turecka do EÚ a tým zmariť dlhodobú snahu a ochotu oboch strán túto krajinu do únie integrovať. (Európska únia, ©2006-2013).

### **3.3. Čo na to Česi?**

#### **3.3.1. Otázka tureckého členstva v českej spoločnosti**

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že dve tretiny občanov Českej republiky sú naklonení k budúcemu rozširovaniu Európskej únie a v rámci EÚ sa ČR radí v tomto ohľade medzi špičku. Otázkou však zostáva, ktoré krajiny podporuje a ktoré nie. Jednoznačne kladne sa česká verejnosť vyjadruje k prijatiu Švajčiarska, Nórska, Islandu a Chorvátska, ktoré do EÚ vstúpi 1. 7. 2013. Balkánske krajiny majú už menšiu podporu, pri krajinách ako Albánsko či Turecko je česká verejnosť skeptická a tieto krajiny majú malú alebo žiadnu podporu. Čo sa týka samotného Turecka, v žiadnej krajine EÚ neprevláda väčšinový názor, žeby malo byť Turecko prijaté za člena EÚ (Eurobarometer 64, 2005).

Obrázok 4 – Podpora rozšírenia EÚ o jednotlivé štáty:



Zdroj: [http://ec.europa.eu/public\\_opinion/archives/eb/eb64/eb64\\_cs\\_nat.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_cs_nat.pdf)  
[online].[cit. 2013-06-25].

Otázka vstupu Turecka do Európskej únie je dlhodobo zaujímavá vo viacerých kontextoch. Aj keď sa Českej republiky až tak bytostne netýka, ako je to napríklad v prípade Nemecka, kde žije početná turecká menšina, v kontraste občanov Českej republiky s Tureckom ešte nebola do hĺbky zodpovedaná, a preto je dobré sa ňou zaoberať. Otázka vstupu Turecka do EÚ má však aj hlbší, politický a sociálny charakter a na základe členstva Českej republiky v EÚ je aj pre ČR dôležitá, preto by som sa rád práve touto otázkou v mojom výskume zaoberal.

V samotnej Českej republike táto otázka nevyvolala väčší záujem o verejnú debatu, aj napriek tomu tu určitá diskusia existuje, ale zväčša len na lokálnej úrovni. Vyjadrenia politikov ohľadne vstupu Turecka boli a sú zamerané hlavne na ekonomickú situáciu. Vo všeobecnosti v EÚ prevláda názor, že po vstupe Turecka by do tejto krajiny smeroval značný objem finančných prostriedkov, najmä štrukturálnych fondov, ktoré by mali za úlohu vyrovnáť hospodárske rozdiely ako vo vnútri štátu, rovnako tak aj na európskej úrovni. Tento názor však bol v prípade ČR vyvrátený bývalým ministrom poľnohospodárstva ČR Petrom

Gandalovičom, ktorý argumentoval, že do roku 2013 je objem európskych fondov pre ČR pevne stanovený. Naviac, v roku 2013 sa ČR priblíži na 75% úroveň HDP EÚ, a preto financovanie zdrojov na vyrovnávanie regionálnych rozdielov Turecka sa nebude samotnej Českej Republiky týkať. Ďalším argumentom proti vstupu Turecka do EÚ (aj keď nepriamym) bol názor súčasného prezidenta Českej republiky, Miloša Zemana. Ten sa na Nezávislom fóre uskutočnenom v roku 2007 na Žofíne vyjadril, že najväčším konfliktom, ktorý čaká Európu v 21. storočí, je stret euroamerickej a islamskej civilizácie.

Česká spoločnosť bola debatou o vstupe Turecka do EÚ informovaná hlavne pred začatím prístupových rokovaní v roku 2004. Vznikla aj iniciatíva, organizovaná Asociáciou pre európske hodnoty, ktorá rok pred začatím prístupových rokovaní, teda v roku 2004, uskutočnila petíciu proti vstupu Turecka do EÚ. Samotná asociácia zorganizovala protest pred tureckým veľvylanectvom v Prahe, ktorého cieľom bolo zabránenie začatia prístupových rokovaní, keďže Turecko neplnilo štandardy EÚ. Protest upozorňoval aj na porušovanie ľudských práv a práv žien (Tunkrová a Šaradín, 2007).

Aj napriek tomu, že v otázke členstva Turecka v EÚ je v českej spoločnosti jednoznačne viac počuť hlasy odporcov ako zástancov, existuje tu niekoľko výnimiek, a to aj medzi vrcholovými politikmi. Dokonca aj veľký kritik EÚ a bývalý prezident ČR Václav Klaus sa vyjadril, že pokiaľ Turecko nebude prijaté za člena, spôsobí to krach idey multikulturalizmu, o ktorom EÚ tak rada hovorí. Iniciatíva s názvom Turecko do EÚ je na druhej strane zameraná priamo na občanov, ktorých chce oboznámiť s touto problematikou a podporiť pozitívne stránky tureckého členstva. (Tunkrová a Šaradín, 2007).

### **3.3.2. Politické strany, ich voliči a cieľ výskumu**

Cieľom môjho výskumu bude zistiť, ako súvisí vzdelanie a politická orientácia (pravica – ľavica) na postoj k vstupu Turecka do EÚ, a či nie je ovplyvnená vekom respondentov. Pre túto tému som sa rozhodol, pretože chcem zistiť, či klasické rozdelenie voličov stredopravých a pravicových strán, ktoré sú v Českej republike ODS, TOP09, KDÚ-ČSL, má súvis aj s predpokladaným kladným postojom na základe postoja týchto politických strán (Tunkrová a Šaradín, 2007). Zároveň sa pokúsím zistiť, či to má súvis s vekom respondentov, ktorých informovanosť tejto problematiky na základe ich veku môže byť znížená nezáujmom médií (IPSOS Tambor, 2006). Rovnako predpokladám, že so zvyšujúcim sa vekom sa zvyšuje aj percento voličov ľavicových strán (CVVM, 2002).

Autori Durr, Marek a Šaradín sa v roku 2004 zaoberali vo svojej publikácii *Europeizace české politické scény* českými politickými stranami a ich postojom k EÚ. Ich prieskum ukázal, že politické strany v ČR vo vzťahu k EÚ môžeme rozdeliť na 3 druhy:

1. Proeurópske, bez výhrad podporujú federalizáciu EÚ (ČSSD, KDU-ČSL, Strana zelených),
2. Proeurópske s výhradami, podporujúce medzivládnu spoluprácu (ODS),
3. rezervované antieurópske (KSČM).

Na podporenie tohto delenia autori uvádzajú tri príklady. Z prvej skupiny sa vyjadrila ČSSD jasne k podpore vstupu Turecka do EÚ, a to pri návšteve tureckého premiéra Erdogana v Prahe v roku 2007. Druhú kategóriu zastupujú ODS, ktorá síce odmieta prehlbovanie integrácie EÚ, avšak zároveň plne podporuje prijatie Turecka do tohto spoločenstva, aj keď s výhradami (hlavne v oblasti ľudských práv). Tretia kategória, zastúpená KSČM, podľa autorov síce podporuje vstup, avšak len na základe referenda. (Durr, Marek a Šaradín, 2004). Pre môj výskum je dôležité celé spektrum týchto strán, pretože sa budem zaoberať celým prierezom spoločnosti, ktorej skupiny na základe svojho vzdelania majú v každej jednej kategórii svoje zastúpenie.

Otázkou vzdelania občanov Českej republiky a teda aj ich postojom k vstupu Turecka do Európskej únie sa zaoberala Európska komisia pri svojom výskume verejnej mienky Eurobarometer 64. Podľa tohto výskumu, spracovanému v roku 2005, dospela k záveru, že kladný postoj k vstupu Turecka do Európskej únie je skôr podporovaná voličmi stredopravicových strán, ktorí sú zamestnaní na manažérskych pozíciách, v poľnohospodárstve či v slobodných povolaniach. Naopak, odporcov prijatia môžeme nájsť hlavne medzi ľavicovo orientovanými voličmi a ľuďmi žijúcich vo veľkých mestách (Eurobarometer, 2006).

Ďalším z výskumov, ktorý nám pri našej práci pomôže, je výskum organizovaný spoločnosťou IPSOS Tambor. Jedná sa o názor respondentov s ohľadom na ich vek. Tento výskum mimo iného zistil, že s pribúdajúcim vekom sa zvyšuje záporný postoj k prijatiu Turecka do EÚ, respektíve tu zaznamenávame zvýšenú neschopnosť k otázke sa vyjadriť. Mladšie vekové ročníky sa vyjadrili buď kladne, respektíve podobne ako u starejších ročníkov, aj tie veľmi mladé ročníky vykazujú nezáujem a teda neschopnosť sa k danej téme

vyjadriť. Turecko je pre Čechov vzdialené a politická situácia EÚ zaujíma iba časť obyvateľstva (IPSOS, 2006).

### **3.3.3. Hypotézy**

Na základe vyššie uvedených skutočností teda formulujem nasledovné hypotézy:

- 1.** Respondenti s vysokoškolským vzdelaním majú v priemere kladnejší vzťah k vstupu Turecka do EÚ v porovnaní s respondentmi s nižším vzdelaním ako vysokoškolské.
- 2.** Voliči pravicových a stredopravicových strán (ODS, Top09, KDÚ-ČSL) majú v priemere kladnejší vzťah k vstupu Turecka do Európskej únie ako voliči ľavice (ČSSD, KSČM).
- 3.** Respondenti staršej vekovej kategórie majú v priemere zápornejší postoj k vstupu Turecka do Európskej únie ako mladší respondenti.

## Praktická časť

### 1. Cieľ práce a stanovenie hypotéz

Cieľom mojej práce a môjho výskumu je zistiť, či vzdelanie a politická orientácia má vplyv na vstup Turecka do Európskej únie, a či tento názor nie je ovplyvnený vekom respondentov. V Českej republike nežije veľká turecká menšina, a keďže 40 rokov socializmu v Československu odstrihlo krajinu od západného sveta a multikulturalizmu, predpokladám, že najmä starší občania ČR môžu zaujímať na základe minimálnej skúsenosti s kultúrou euroázijského regiónu skôr negatívne stanovisko.

Hypotézy, nulové a alternatívne hypotézy:

**1.** Respondenti s vysokoškolským vzdelaním majú kladnejší vzťah k vstupu Turecka do EÚ v porovnaní s respondentmi s nižším vzdelaním ako vysokoškolské.

**H<sub>0</sub>**. Nie je rozdiel v tom, nakoľko respondenti kladne hodnotia možnosť prijatia Turecka do EÚ podľa ich vzdelania.

**H<sub>a</sub>**. Respondenti s vysokoškolským vzdelaním majú kladnejší vzťah k vstupu Turecka do EU v porovnaní s respondentmi s nižším vzdelaním ako vysokoškolské.

**2.** Voliči pravicových a stredopravicových strán(ODS, Top09, KDÚ-ČSL) majú kladnejší vzťah k vstupu Turecka do Európskej únie ako voliči ľavice(ČSSD, KSČM).

**H<sub>0</sub>**. Nie je rozdiel v tom, nakoľko respondenti kladne hodnotia možnosť prijatia Turecka do EÚ na základe ich politickej orientácie od stredu doprava alebo doľava.

**H<sub>a</sub>**. Voliči pravicových a stredopravicových strán(ODS, Top09, KDÚ-ČSL) majú kladnejší vzťah k vstupu Turecka do Európskej únie ako voliči ľavice(ČSSD, KSČM).

**3.** Respondenti staršej vekovej kategórie majú v priemere zápornejší postoj k vstupu Turecka do Európskej únie ako mladší respondenti

**H<sub>0</sub>**. Nie je rozdiel v tom, nakoľko respondenti záporne hodnotia možnosť prijatia Turecka do EÚ na základe ich veku.

**H<sub>a</sub>**. Respondenti staršej vekovej kategórie majú v priemere zápornejší postoj k vstupu Turecka do Európskej únie ako mladší respondenti.



Aby sme mohli s nasledujúcimi hypotézami pracovať, musíme uskutočniť operacionalizáciu, to znamená previesť teoretické hypotézy do empiricky merateľnej podoby (Disman, 2000), teda stanoviť si indikátory. V našom prípade sa jedná o pojem vek – chápeme ako vek v rokoch 15-45; 45-87), vzdelanie – chápeme ako formálne vzdelanie (vysokoškolační a ostatní) a politická orientácia - preferencie politických strán (pravícových a ľavicových).

## 2. Realizácia výskumu

### 2.1. Výskumná stratégia, techniky zbierania dát

Pre spracovanie tohto výskumu sa mi ako najlepšia varianta ponúka kvantitatívny výskum. Kvantitatívny výskum je typický pre svoju deduktívnu metódu, „*vycházi z teorie nebo z obecně formulovaného problému. Teoretický nebo praktický problém je přeložen do jazyka hypotéz.*“ (Disman, 2000, str. 39). V našom výskume potrebujeme získať obmedzený počet informácií o veľkom množstve jedincov, kde následne overíme platnosť hypotéz, ktoré generalizujeme na celú populáciu. Práve kvantitatívny výskum sa nám na to ideálne hodí, pokryje veľký počet osôb, ktorí sú homogénni z hľadiska životného štýlu a zdieľajú rovnakú, českú kultúru. Môžeme teda predpokladať, že budú našim zobecneným otázkam rozumieť.

K zozbieraní dát použijem spôsob sekundárnej analýzy dát z českého sociálnovedného dátového archívu (ČSDA). Dáta boli zozbierané formou štandardizovaného rozhovoru. Ako typ výskumného nástroja sa použil štandardizovaný dotazník. Jedná sa o metodický dotazník postupujúci podľa vopred pripravených a v určitom poradí presne formulovaných otázok (Disman, 2000). Terénneho zberu dát sa zúčastnilo 267 tazateľov, ktorí hodnotili dotazovanú situáciu v priemere veľmi dobre. Keďže kvalita vyplnených dotazníkov bola veľmi dobrá, boli do spracovania zaradené všetky uskutočnené rozhovory. Táto technika je pre nás výhodná, nakoľko je rýchla, efektívna a nie je nákladná. Výsledky z takejto formy šetrenia sú veľmi dobre porovnateľné, keďže z nich dokážeme veľmi dobre eliminovať situáciu, že sa zameriame na určité izolované javy, ktoré sú typické skôr pre kvalitatívnu formu výskumu (Disman

2000). Nevýhodou môžu byť vysoké nároky a počet otázok na jednotlivca, ktorý ich môže prípadne preskakovať. Dotazník pozostáva z uzavretých otázok, odpovede sú zaznamenané na škále popísanej z kraja, tzv. *likert-type* škále, zaznamenávané číslami 1 – 4 (rozhodne súhlasí – rozhodne nesúhlasí), respektíve číslom 9 (nie je odpoveď). Nevýhodou tejto škály je to, že nám tu chýba neutrálna stredná hodnota, ale to nám pri našom výskume neprekáža (Disman, 2000).

Otázky použité v dotazníku boli nasledovné:

1. V súčasnej dobe sa uvažuje o prijatí ďalších zemí do Európskej únie. Souhlasil byste alebo nesouhlasil s prijatím Turecka?

**PM.116 „V súčasnej dobe sa uvažuje o prijatí ďalších zemí do Európskej únie. Souhlasil byste alebo nesouhlasil s prijatím“**

	ROZHODNĚ SOUHLASÍ	SPÍŠE SOUHLASÍ	SPÍŠE NESOUHLASÍ	ROZHODNĚ NESOUHLASÍ	NEVÍ	
	1	2	3	4	9	
a) Chorvatska,				1 2 3 4 9		
b) Turecka,				1 2 3 4 9		
c) Ukrajiny?"				1 2 3 4 9		

2. Jaké je vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

**IDE.6 „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“**

NEDOKONČENÉ ZÁKLADNÍ .....	1	
DOKONČENÉ ZÁKLADNÍ .....	2	
VYUČENÍ .....	3	
STŘEDNÍ BEZ MATURITY .....	4	
STŘEDNÍ ODBORNÉ S MATURITOU .....	5	
STŘEDNÍ VŠEOBECNÉ S MATURITOU .....	6	
VYŠŠÍ ODBORNÉ .....	7	
BAKALÁŘSKÉ .....	8	
ÚPLNÉ VYSOKOŠKOLSKÉ .....	9	<input type="checkbox"/>

3. V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?

**PO.2 „V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?“**

NEVÍ .....99						PRAVICE							
LEVICE						PRAVICE							
L	L	L	L	L	O	P	P	P	P	P	P		
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			

#### 4. Kolik Vám je let?

IDE.2 „Kolik je Vám let ?”

--	--

## 2.2. Výber vzorky, prostredie výskumu

Prieskum, ktorý bol vykonaný Sociovedným ústavom ČR má charakter celonárodného výskumu. Aby sme boli schopní z chovania vzorku predpovedať chovanie celej populácie, *musí struktura vzorku imitovať zloženie populácie tak presne, jak je to jen možné.* (Disman, 2000, str.68) Respondenti sa teda vyberali zámerne, jednalo sa o kvótny výber. Pri kvótnom výbere sa vytvára zmenšenina základného súboru respondentov na základe socio-demografických charakteristík. Kvótnymi znakmi dotazovaných boli pohlavie, vek a vzdelanie. Územná reprezentativita súboru bola dodržaná samotnou konštrukciou tazateľskej siete, kde sú kontrolovanými znakmi veľkosť miesta bydliska a regióny (bývalé kraje). Veľkosť vzorky bol 1077 respondentov.

## 2.3. Analytické postupy a štatistická analýza

Dáta, s ktorými pracujem, majú kategoriálnu povahu. Typ premenných, ktorý zvolím pri testovaní všetkých troch výskumných otázok bude mať ordinálny charakter. To znamená, že premeny môžeme logicky usporiadať, ale nemôžeme povedať, ktorá kategória je väčšia, ani o koľko je väčšia. (Hendl, 2006). Dôležité v našom výskume je dáta transformovať, teda znížiť počet kategórií. Dôvodom je malé zastúpenie u niektorých kategórií. Pri vzdelaní sa po transformácii zaoberáme vysokoškólákmi a ostatnými. Pri politickej orientácii si respondentov rozdelíme na pravicových a ľavicových a v prípade veku sa bude jednať o jeho kategorizáciu, teda vek vyjadrený číslom prevedieme do skupín – mladší (od 15 do 45) a starší (od 45 do 87).

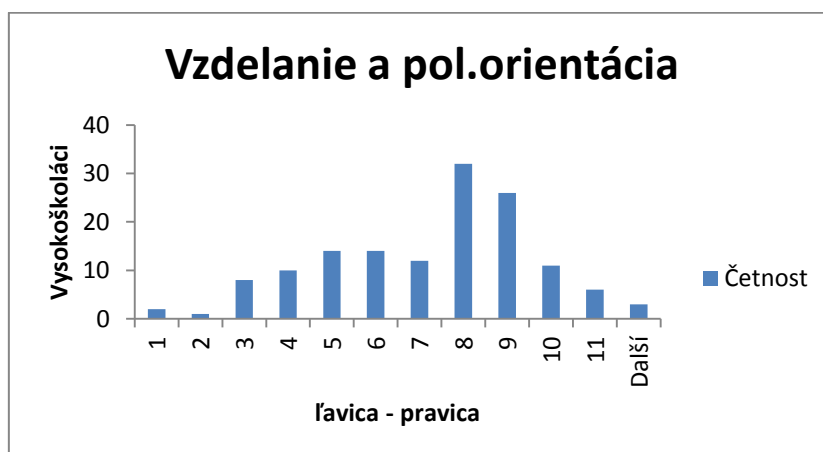
### 2.3.1. Sekundárna analýza dát

Sekundárnou analýzou dát si overíme súvis vzdelania s politickou orientáciou, respektíve, že politická orientácia má vplyv na kladný či záporný postoj k vstupu Turecka do EÚ.

#### Vzdelanie a politická orientácia

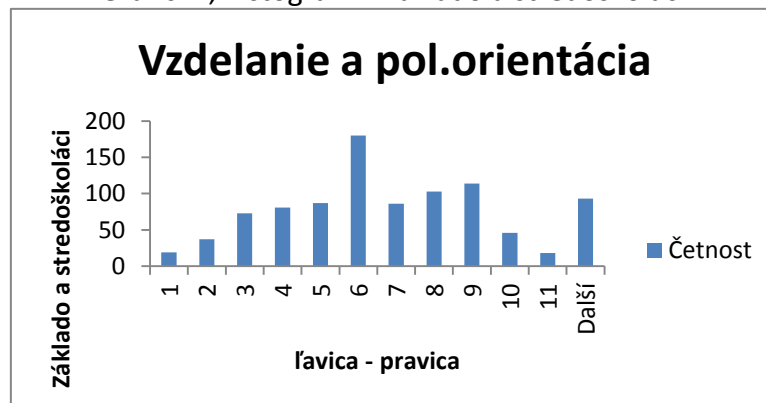
Predpoklad, že vzdelanie úzko súvisí s politickou orientáciou sa zdá byť správny, pri vysokoškolských vzdelaných respondentoch pozorujeme trend smerom na pravú stranu politického spektra – 63% respondentov, a len malú nemožnosť k otázke sa vyjadriť – 2% (na grafe v stĺpci „Další“). (Graf č.1)

Graf č. 1, histogram - vysokoškoláci:



Ľudia so základným a stredoškolským vzdelaním figurujú niekde v strede (hodnota 6 – 19% respondentov), na ľavej strane spektra figuruje 32% respondentov, na pravej dokonca 39% respondentov. Každopádne vidíme vysoký počet tých, ktorí sa nevedia zaradiť do politického spektra – 10% (na grafe v stĺpci „Další“). (Graf č. 2)

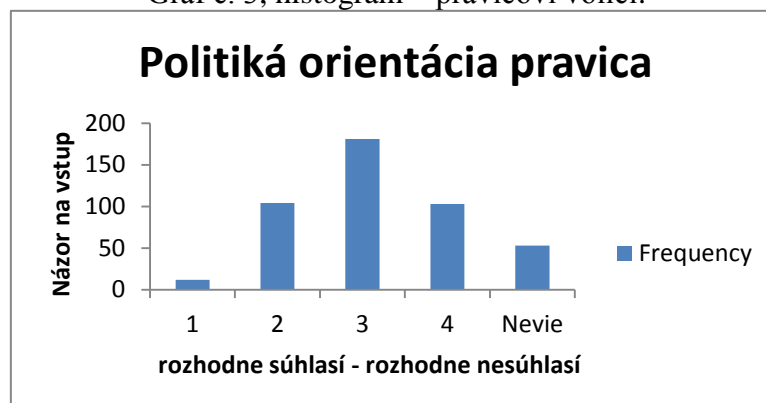
Graf č. 2, histogram – základno a stredoškolači:



### Pravica/Ľavica a názor na vstup

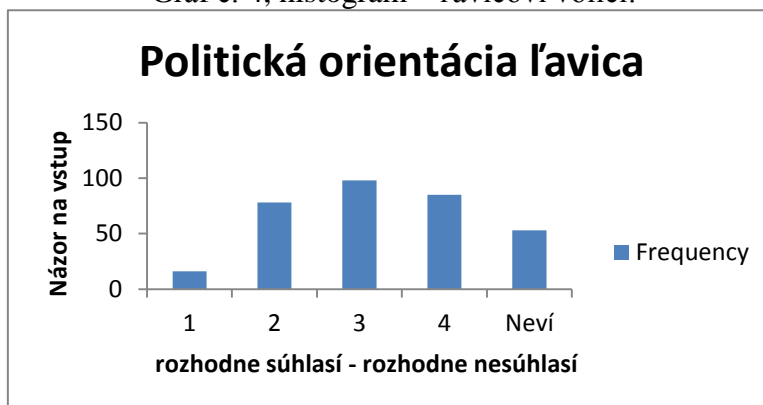
Pravicovo založení respondenti deklarujú skôr nesúhlasné stanovisko k vstupu Turecka do Európskej Únie (63% respondentov - 40% skôr nesúhlasí, 23% rozhodne nesúhlasí), súhlasné stanovisko zdieľa približne jedna štvrtina opýtaných (26% respondentov – 3% rozhodne súhlasí, 23% skôr súhlasí). Rovnako tu vidíme 12% opýtaných, ktorí sa k otázke nedokážu vyjadriť. (Graf č. 3)

Graf č. 3, histogram – pravicoví voliči:



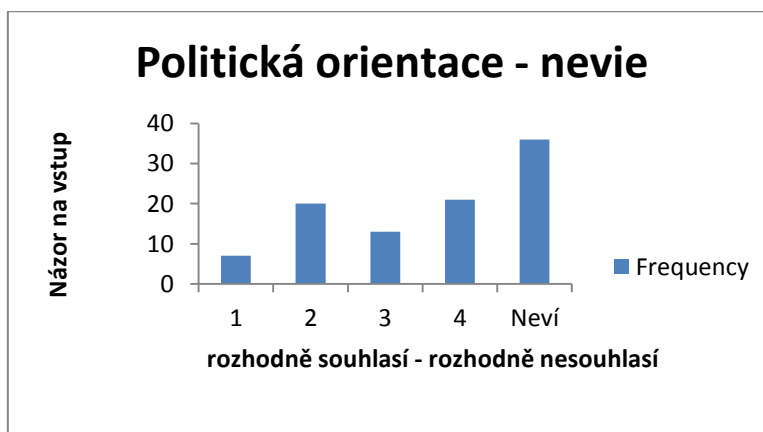
Podobne je to aj s ľavicou, kde viac ako väčšina opýtaných sa vyjadrila záporne k vstupu Turecka do Európskej Únie (56% respondentov – 30% skôr nesúhlasí, 26% rozhodne nesúhlasí). Kladne sa ľavicoví voliči vyjadrili v 29% prípadoch (5% rozhodne súhlasí, 24% skôr súhlasí). Ľavicových voličov, ktorí sa k otázke nedokázali vyjadriť, bolo 16%. (Graf č. 4)

Graf č. 4, histogram – ľavicoví voliči:



Čo sa týka respondentov, ktorí sa nevedeli zaradiť do politického spektra, vidíme u nich nemožnosť sa vyjadriť ani k otázke vstupu Turecka do Európskej Únie (37% respondentov). Medzi tými, ktorí sa vyjadrili, prevláda skôr nesúhlasné stanovisko (rozhodne nesúhlasí - 22% a skôr nesúhlasí - 13%, čo je spolu 35% respondentov). Kladne sa vyjadrilo 28% respondentov (7% rozhodne súhlasí, 21% skôr súhlasí). (Graf č. 5)

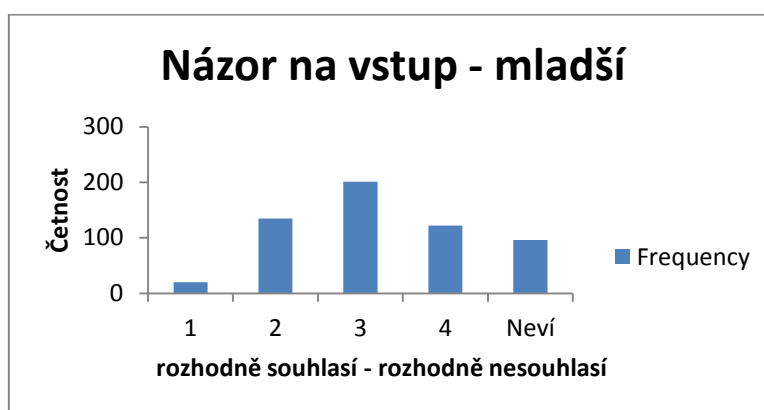
Graf č. 5, histogram – nezaradení:



## Vek a názor na vstup

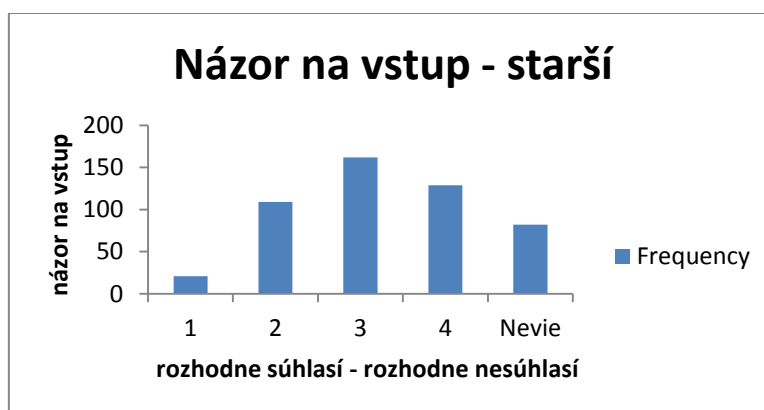
Pri mladších respondentov, teda vo vekovej kategórii 15 až 45 rokov vidíme trend k zápornému stanovisku k prijatiu Turecka do Európskej Únie (56% respondentov – 35% skôr nesúhlasí, 21% rozhodne nesúhlasí). Kladne sa v tomto smere mladí respondenti vyjadrili o niečo viac ako v štvrtine prípadov (27% respondentov – 3% rozhodne súhlasí, 24% skôr súhlasí). 17% respondentov sa k otázke nedokázalo vyjadriť. (Graf č. 6)

Graf č. 6, histogram – mladší:



U starších respondentov vidíme takmer totožný názor s mladšími respondentmi k vstupu Turecka do Európskej Únie. Turecko v EÚ nechce vidieť 58% respondentov (32% skôr nie, 26% rozhodne nie). Turecko v EÚ by uvítalo 26% starších respondentov (4% rozhodne áno, 22% skôr áno). 16% starších respondentov sa k otázke nedokázalo vyjadriť.

Graf č. 7, histogram - starší:



### 2.3.2. Štatistická analýza - ANOVA

Následne môžeme pri všetkých troch výskumných otázkach pristúpiť k štatistickej analýze, kde budeme vykonávať štatistické testy, teda testovať nami zadané hypotézy. Pôjde nám o vyvrátenie nulovej hypotézy, čím potvrdíme hypotézu alternatívnu. Hladinu významnosti si zvolíme 0,05. Jedná sa o pravdepodobnosť, že sa zamietne nulová hypotéza, aj napriek tomu, že platí (Hendl, 2006). Budeme používať jednofaktorovú analýzu rozptylu ANOVA (ANalys Of VAriance), kde sa budeme snažiť zistiť, či je dané rozdelenie do skupín podstatné pre diferenciáciu sledovanej premennej. Našou snahou bude v závere zistiť, s akou pravdepodobnosťou existuje skúmaný vzťah skutočne v populácii a ako dobre vypovedá vzťahu z hypotézy.

Pri výskumnej otázke č. 1 - Respondenti s vysokoškolským vzdelaním majú v priemere kladnejší vzťah k vstupu Turecka do EU v porovnaní s respondentmi s nižším vzdelaním ako vysokoškolské; použijem štatistickú metódu ANOVA, porovnávam priemer odpovedí na otázku o vstupe Turecka do EÚ u dvoch skupín, teda vysokoškolákov a ostatných.

Tabuľka č. 1:

Anova: jeden faktor			
FAKTOR			
Výber	Počet	Priemer	Hodnota P
Názor na vstup vysokoškoláci	228	2.929825	0.797
Názor na vstup základno - stredoškoláci	785	2.913376	

Na základe vykonanej štatistickej analýzy sa nám **nepotrvidil** vzťah medzi vzdelaním a názorom na vstup Turecka do Európskej únie. Hodnota P nám vyšla 0,79, čo výrazne prevyšuje hladinu významnosti 0,05.



Pri výskumnej otázke č. 2 - Voliči pravicových a stredopravicových strán (ODS, Top09, KDÚ-ČSL) majú v priemere kladnejší vzťah k vstupu Turecka do Európskej únie ako voliči ľavice (ČSSD, KSČM); použijem rovnako štatistickú metódu ANOVA, porovnam priemer odpovedí na otázku o vstupe Turecka do EÚ u dvoch skupín, teda voličov pravicových a ostatných strán.

Tabuľka č. 2:

<b>Anova: jeden faktor</b>			
<b>FAKTOR</b>			
<i>Výber</i>	<i>Počet</i>	<i>Priemer</i>	<i>Hodnota P</i>
<b>Názor na vstup ľavica</b>	277	2.90974	0.740
<b>Názor na vstup pravica</b>	559	2.93023	3

Na základe vykonanej štatistickej analýzy sa nám ani v prípade politickej orientácie **nepotvrdil** vzťah medzi politickou orientáciou a názorom na vstup Turecka do Európskej únie. Hladina významnosti presiahla 0,05 a jej hodnota je 0,74, to znamená, že ani v tomto prípade sa nám nepodarilo vyvrátiť nulovú hypotézu.

Pri výskumnej otázke č. 3 - Respondenti staršej vekovej kategórie majú v priemere zápornejší postoj k vstupu Turecka do Európskej únie ako mladší respondenti; použijem štatistickú metódu ANOVA, porovnam priemer odpovedí na otázku o vstupe Turecka do EÚ u dvoch skupín a to skupina zastúpená vekom od 15 do 45 rokov, respektíve skupina zastúpená vekom od 45 do 87 rokov.

Tabuľka č. 3:

<b>Anova: jeden faktor</b>			
<b>FAKTOR</b>			
<i>Výber</i>	<i>Počet</i>	<i>Priemer</i>	<i>Hodnota P</i>
<b>názor na vstup mladší</b>	478	2.887029	0.288
<b>názor na vstup starší</b>	421	2.947743	

Vyvrátenie nulovej hypotézy sa nám nepodarilo ani v treťom prípade, **nepotvrdil** sa nám vzťah medzi vekom respondentov a ich postojom na vstup Turecka do Európskej únie. Hladina významnosti 0,05 bola prekonaná a jej hodnota dosiahla 0,28.

Štatistickou analýzou dát sa nám ani v jednom prípade nepodarilo potvrdiť stanovené hypotézy, teda vyvrátiť nulové hypotézy. Hladina významnosti, ktorú sme si pri všetkých troch hypotézach určili, presiahla vo všetkých prípadoch hodnotu 0,05.

## **2.4. Hodnotenie výskumu**

Kvantitatívny výskum má svoje výhody aj nevýhody. Je charakteristický silnou štandardizáciou a vysokou reliabilitou, to znamená, že pri opakovanom meraní dochádzame k rovnakým výsledkom (môžeme to generalizovať na celú populáciu). Je príznačný ale aj nízkou validitou, to znamená, že nie vždy sa nám podarí merať to, čo sme skutočne chceli. (Hendl, 2006).

Problémom môže byť aj problém tretích premenných. Pri zistenom vzťahu medzi dvoma premennými sa musíme uistiť, či sa náhodou nejedná o výsledok pôsobenia premeny tretej (Hendl 2006). Jedná sa napríklad o massmédiá – či respondenti pravidelne čítajú noviny, a ak áno tak aké, prípadne či sledujú večerné televízne správy. Ďalším problémom v našom výskume môže byť aj problém subjektivity. Napríklad subjektívne pravicový volič môže voliť ľavicovú stranu, prípadne respondent, ktorý sa v dotazníku vyjadrí pre kladný vstup Turecka do EÚ môže v skutočnosti v prípade referenda voliť opačne. Rovnako aj dostatok, či nedostatok informácií, môže mať za následok zvýšenú subjektivitu odpovedí, respektíve, či vôbec javia o túto problematiku záujem. V prípade, že im táto problematika nepríde

zaujímava, nemusia sa nad položenou otázkou zamyslieť a ich odpoveď bude založená len na pociť, bez hlbšej analýzy danej otázky.

## Záver

Politická debata ohľadne vstupu prebiehala v Českej republike (a aj v celej EÚ) najintenzívnejšie tesne pred začatím prístupových rokovaní v roku 2005. Od tejto doby Turecko pokračuje vo svojej ceste, ale tak pomaly a s tak veľkými problémami, že sa táto téma postupne dostáva do úplného úzadia českej politiky. Navyiac, samotná Európska únia má množstvo vlastných problémov, spôsobených dlhovou krízou a krízou v eurozóne, že otázka Turecka je skôr druhoradou záležitosťou. 1. júla vstupuje do EÚ Chorvátsko, takže práve tam sa zameriava hlavný záujem politikov a médií. Špekuluje sa, že to bude na dlhú dobu posledný prijatý člen – EÚ by už aj v súčasnosti mala problém integrovať ostatné balkánske krajiny, nie to ešte obrovské Turecko, ktorému sa stále nedarí plniť kodaňské kritéria. Ozývajú sa hlasy, najmä z Nemecka a Francúzska, ktoré považujú krok EÚ začať prístupové rokovania s Tureckom za chybu. Samotní politici by skôr uvítali Turecko ako jedinečného partnera EÚ, bez statusu členského štátu, čo sa Turkom nepozdáva.

Tak či onak, z historického hľadiska vzájomných vzťahov medzi Tureckom a EÚ stále dochádzalo k odkladaniu dôležitých udalostí. Odloženie získania statusu kandidátskej krajiny, neustále odkladanie začatia prístupových rokovaní, a v konečnom dôsledku aj posledný krok, prijatie Turecka, sa stále odkladá na neurčito. Tieto udalosti značne prehľbujú nedôveru samotných Turkov voči EÚ, čo za posledné roky spôsobilo prudký pokles sympatií a ochoty stať sa členom únie. Na druhej strane, mnoho udalostí, ktoré sa odohrali v Turecku sa posledné roky nasvedčuje tomu, že krajina ešte nie je pripravená stať sa plnoprávnym členom únie. Poprava troch kresťanov v roku 2007, zadržovanie a mučenie novinárov, nerešpektovanie práv žien a mnoho iného vyslalo do Európy jasný signál, že stále je čo zlepšovať. Navyiac, podobne ako pri Turkoch, tak aj pri európskych občanoch dochádza k poklesu sympatií k Turecku a opačne, no najmä k obavám a strachu, čo im prípadné členstvo únii prinesie.

V mojom výskume, ktorý je súčasťou praktickej časti bakalárskej práce som sa snažil o zistenie názoru českých občanov na vstup Turecka do EÚ. V uskutočnenom výskume sa mi nepodarilo potvrdiť stanovené hypotézy a nájsť súvis medzi jednotlivými premennými a názormi českých respondentov na vstup Turecka do EÚ, ktoré boli prezentované v minulých výskumoch a štúdiách. Sekundárnou analýzou dát sa mi podarilo nájsť súvislosť medzi vzdelaním a politickou orientáciou. Českí vysokoškooláci inklinujú viac k pravici, základnoškooláci a stredoškooláci sú niekde v strede, prípadne rovnomerne rozdelení na obe

strany politického spektra. Avšak rozdiel v názoroch jednotlivých respondentov na vstup Turecka do EÚ na základe ich politickej orientácie, vzdelania, či veku, sa mi nepotvrdil.

Aj napriek tomu, že prieskum Eurobarometra vykonaný v roku 2005 ukázal, že pravicoví voliči v Českej republike sa prikláňajú k vstupu Turecka do Európskej únie viac ako ľavicoví, pri mojom výskume a sekundárnej analýze dát z Českého sociálněvědného datového archivu sa mi tento fakt nepotvrdil. Rovnako tak postoj politických strán na základe ich programovej idey a ich voličov (pravícoví – ľavicoví) nekorešponduje s názorom na vstup do EÚ. Pravicoví voliči v mojom výskume dokonca vykazujú väčšiu mieru negatívneho postoja ako ľavicoví. Táto skutočnosť môže byť spôsobená väčšou mierou informovanosti pravicových voličov, ktorými sú spravidla vysokoškolsky vzdelaní respondenti, ktorí mohli získať na základe prebiehajúcich prístupových rokovaní nové informácie kontroverzného charakteru. Do tohto spektra boli zaradení aj extrémne pravicoví voliči, pri ktorých sa mohla prejaviť nacionalistická tendencia, čo mohlo značne ovplyvniť výsledky výskumu. Na druhej strane respondenti so základným a stredoškolským vzdelaním, pri ktorých sme predpokladali ľavicovú politickú orientáciu, vykazujú tendenciu k negatívnemu postojovi vstupu Turecka do EÚ. Avšak z môjho výskumu tiež vyplynulo, že ľudia so základným a stredoškolským vzdelaním sa nevedia dostatočne presne identifikovať, na ktorú stranu politického spektra patria, a podobne je to aj s názorom na vstup Turecka do EÚ, kde pozorujeme väčšiu mieru neschopnosti k otázke sa vyjadriť ako u vysokoškolsky vzdelaných respondentov.

Výskum vykonaný spoločnosťou IPSOS Tambor, ktorý zistil, že staršie vekové ročníky majú v priemere zápornejší postoj k vstupu Turecka do EÚ ako mladšie vekové ročníky sa mi pri mojom spracovaní dát a testovaní hypotézy nedokázalo potvrdiť. V mojom výskume som dospel k záveru, že mladšia veková kategória a staršia veková kategória vykazujú v priemere takmer totožné negatívne stanoviská pokiaľ ide o otázku vstupu Turecka do EÚ. Predpokladám, že pri mladšej vekovej kategórii môže byť negatívne stanovisko podložené väčšou informovanosťou, ktorá práve pri kontroverzných témach tureckého vstupu môže prerásť až do skepticizmu a následnému negatívnemu stanovisku. Pri starších respondentoch sa otázka tureckého vstupu do EÚ môže zdať nezaujímavou, prípadne v spojitosti s malou multikultúrnou skúsenosťou a strachom z niečoho nového sa u nich mohol vytvoriť tento negatívny postoj.

Na základe výsledkov výskumu tak môžeme povedať, že otázka Turecka a jeho vstupu do EÚ nie je pre občanov Českej republiky až tak aktuálna a zaujímavá. Očakávania od jednaní respondentov, že ich politická orientácia, vzdelanie či vek budú konzistentne zodpovedať aj názorom na vstup Turecka do EÚ sa nepotvrdili. Občania ČR sa k tejto otázke

nestavajú na základe určitých preferencií a poznatkov, ale skôr dávajú na podvedomí pocit, ktorý v spojení s nedostatočnou informovanosťou priniesol rôznorodé výsledky.

## Použitá literatura a zdroje:

### Knižné zdroje

- BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 478 s. ISBN 978-802-4718-071.
- BOGDANI, Mirela. *Turkey and the dilemma of EU accession: when religion meets politics*. London: I.B. Tauris, 2011. xii, 228 s. ISBN 978-1-84885-459-8.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- HAŞIM, Ahmet a Inci Enginün HAZIRLAYAN. *Bize Göre, Gurabahane-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi*. Ici baskı. İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1992. ISBN 97-574-6203-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2
- PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 198 s. Stručná historie států; sv. č. 38. ISBN 80-7277-323-2.
- SAFA, Peyami. *Türk inkılâbına bakışlar*. 4. basım. İstanbul: Ötüken, 1993. ISBN 97-543-7001-X.
- TUNKROVÁ, Lucie, ed. a ŠARADÍN, Pavel, ed. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouci, 2007. 153 s. ISBN 978-80-244-1875-9.

### Internetové zdroje

- CVVM, ©2002: Tisková zpráva, [cvvm.soc.cas.cz](http://cvvm.soc.cas.cz) [online]. [cit.2013-06-25].  
Dostupné z:  
[http://cvvm.soc.cas.cz/media/com\\_form2content/documents/c1/a2829/f3/100098s\\_po20807II.pdf](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2829/f3/100098s_po20807II.pdf)
- DÜRR, Jakub, Dan MAREK a Pavel ŠARADÍN. *Europeizace české politické scény: Politické strany a referendum o přistoupení k Evropské unii. Mezinárodní vztahy,*

2004 [online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z:

<http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/103>

- IPSOS, ©2006: Polovina Čechů nechce Turecko v EU, *euroskop.cz* [online]. [cit.2013-06-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8965/17667/clanek/polovina-cechu-nechce-turecko-v-eu/>
- LANĚ, Tomáš. Spíš partner než kandidát – Turecko a Evropská unie. *Europeum.org* 2002[online]. [cit.2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>
- LANĚ, Tomáš. Turecko – země na pomezí dvou světů – Turecko a Evropská unie. *Europeum.org* 2002[online]. [cit.2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/866-turecko-zeme-na-pomezi-dvou-svetu-geopoliticke-postaveni-turecka>
- MZV, ©2013: Turecko – ekonomická charakteristika země, *mzv.cz* [online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: [http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie\\_statu/evropa/turecko/ekonomika/ekonomicka\\_characteristika\\_zeme.html](http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/turecko/ekonomika/ekonomicka_characteristika_zeme.html)
- PLACÁK, Petr. Zapeklitá kurdská otázka. *Euroskop.cz*, 2013[online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/21779/clanek/zapeklita-kurdska-otazka>
- SARKOZY: Turkey has no place inside European Union. *Turkishpress.com* 2007 [online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.turkishpress.com/news.asp?id=159133>
- SIEGL, Erik. Výzva kurdské otázky. *Mezinárodní politika*, XXXI, č. 7, 2007[online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iiir.cz/MP/MPArchive/2007/MP092007.cel%E9.pdf>
- UK FOREIGN and COMMONWEALTH OFFICE: *The Annual Report on Human Rights*, Marec 2009 [online]. [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/32908/human-rights-report-2009.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32908/human-rights-report-2009.pdf)



## Dokumenty, články a publikácie Európskej únie

- ECB, ©2013. Európska integrácia. Ecb.int [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei\\_002.sk.html](http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_002.sk.html)
- EPIN: *European public opinion and Turkey's accession*. Brussels: CEPS, 2007[online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.ceps.eu/files/book/1494.pdf>
- EURACTIV, ©2003-2013: *Arménska genocida opäť rezonuje v turecko-francouzských vzťahoch*, Október 2011[online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/armenska-genocida-opet-rezonuje-v-turecko-francouzskych-vztazich-009225>
- EURACTIV, ©2003-2013: *Vstup Turecka do EÚ a cyperský problém*. Február 2010 [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam\\_liniek/vstup-turecka-do-eu-a-cypersky-problem](http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/vstup-turecka-do-eu-a-cypersky-problem)
- EUROBAROMETER, 64: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Česká republika, 2005 [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/public\\_opinion/archives/eb/eb64/eb64\\_cs\\_nat.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_cs_nat.pdf)
- EUROPA, ©2013. About EU. Europa.eu [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://europa.eu/about-eu/basic-information/decision-making/treaties/index\\_sk.htm](http://europa.eu/about-eu/basic-information/decision-making/treaties/index_sk.htm)
- EUROPA, ©2013. EU history 1945 - 1959. Europa.eu [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index\\_sk.htm](http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_sk.htm)
- EUROPA, ©2013. EU history 1990 - 1999. Europa.eu [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://europa.eu/about-eu/eu-history/1990-1999/index\\_sk.htm](http://europa.eu/about-eu/eu-history/1990-1999/index_sk.htm)
- EUROPA, ©2013. EU history 2000 - 2009. Europa.eu [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://europa.eu/about-eu/eu-history/2000-2009/index\\_sk.htm](http://europa.eu/about-eu/eu-history/2000-2009/index_sk.htm)
- EUROPA, ©2013. Turkey. Europa.eu [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm)
- EUROPEAN COMMISSION: *Enlargement Strategy and Main Challenges 2006-2007*, 8 November 2006 [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2006/Nov/com\\_649\\_strategy\\_paper\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf)

- EUROPEAN COMMISSION: *Regular Report on Turkey's progress towards accession 1999* [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key\\_documents/1999/turkey\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1999/turkey_en.pdf)
- EUROPEAN COMMISSION: *Turkey 2009 Progress Report, 2009* [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2009/tr\\_rapport\\_2009\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/tr_rapport_2009_en.pdf)
- EUROPEAN COMMISSION: *Turkey 2012 Progress Report, 2012* [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2012/package/tr\\_rapport\\_2012\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/tr_rapport_2012_en.pdf)
- EUROPEUM, ©2010-2011: *Ekonomický vývoj v Turecku, Jún 2002* [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/863-ekonomicky-vyvoj-v-turecku>
- EURÓPSKA ÚNIA, ©2006-2013. Kandidátske krajiny. *Europskaunia.sk* [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: [http://www.europskaunia.sk/kandidatske\\_krajiny](http://www.europskaunia.sk/kandidatske_krajiny)
- EUROSOP, ©2005-2013: Arménska genocida zrušila Edgoranovu návštevu, *Euroskop.cz*, Marec 2010 [online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8956/15670/clanek/armenska-genocida-zrusila-erdoganovu-navstevu-svedska/>